

פרשת "במדבר"

מתוך "ליקוטי שמואל"

מלקט ועורך ש. אייזיקוביץ

eisikovits1@gmail.com

הגיליון מופיע באתר 'לדעת' וכן ניתן לקבלו לאימייל מדי שבוע על ידי שליחת בקשה eisikovits1@gmail.com,

אודה לכם אם תעבירו את העלון לאנשי הקשר שלכם או כתובות של מעוניינים בעלון. אשמח לקבל הערות מחכימות ובל"נ אשתדל להתייחס אליהם. גם רשות להדפיס / לחלק / להעתיק / לשמור. - בשעת הצורך הרשות נתונה לאמור מהדברים שבעלון אף שלא בשם אומרם. אך הבא להדפיס יביא גאולה לעולם וידפיס בשם אומרם.

פרשת במדבר

הקשר שבין המדבר לתורה (הרב שלמה הלוי שליט"א)

בסייעתא דשמיא פותחים אנו את הספר הרביעי מתוך חמשת חומשי התורה - במדבר הנקרא גם: "חומש הפקודים". שם הספר נקרא על שם הפרשה הראשונה, הנפתחת בפסוק: "וידבר ה' אל משה במדבר סיני..". הספר מתאר את התמודדויות של בני ישראל במדבר סיני עד הגעתם לארץ ישראל. כהכנה לדרך הארוכה, מנה אותם משה, סידרם לפי שבטים, לפי דגלים, ולפי מחנות.

בדרך כלל פרשת במדבר נקראת בסמוך ממש לחג השבועות. כפי המובא בשו"ע: "ולעולם קורין פרשת במדבר סיני קודם עצרת" (או"ח, סי' תכ"ח, ס"ד). אחת לכמה שנים (בעיקר בשנים מעוברות) יתכן ופרשת נשא תיקרא לפני החג. יש כאלו שכדי לקיים את דברי השולחן ערוך מחלקים פרשה אחת לשניים ואין מנהיגו כן. אם כך מחייב הדבר קשר בין הפרשה לבין החג.

שם הספר, ושם הפרשה "במדבר", נובע מן הדבר שהתורה מדגישה: "וידבר ה' אל משה במדבר סיני", למרות שברור שכל הדברות דיבר ה' עם משה במדבר. בא הדבר לרמז על הקשר בין המדבר לתורה. דרשו חז"ל: "בשלשה דברים ניתנה תורה: במדבר, ובאש, ובמים. מה אלו חנם לכל באי העולם, אף אלו חנם לכל באי העולם" (מכילתא, פר' יתרו, פר' ה'). דהיינו, שאדם המפקיר את עצמו על דברי תורה, ומשים "עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו, תלמודו מתקיים בידו. ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו" (ערכין, נד.).

חז"ל מדגישים תכונה נוספת שיש להליכה של בני ישראל במדבר לקבלת התורה: עם ישראל הלך בביטחון גמור בהקב"ה שידאג להם למזון ומים ובתקווה להגיע אל הארץ. המשמעות של הביטחון והאמונה הזו היא אבן דרך ללומד המתחיל, אם ילמד לשם שמים מבלי דאגה שאולי לא יצליח הרי שתלמודו מובטח בידו... וכשם שהגיעו ישראל לארץ עד שהקב"ה אומר: "כה אמר יהוה זכרתי לך חסד נעוריק אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר

בארץ לא זרועה" (ירמיה ב,ב) כך אותו אדם היגע בתורה ללא "חשובים" אלא לומד כי זו הדרך שה' רוצה הרי שה' זוכרו ומובטח שיגיע אף הוא אל היעד הנכסף ודברי התורה יאירו לו...

על חכמת היהודי אל מול הגוי מספרים בתור מליצה: על יהודי שנסע ברכבת, ואכל דגים מלוחים. חתך את ראשי הדג, עטפם בחתיכת נייר כדי לזרקם. ראה אותו גוי אחד, ושאל אותו לפרש מעשיו: "מה אתה עושה עם ראשי הדג"? היהודי החליט להתל בו וענה: "זה לא כל כך פשוט.. והלא ודאי ידוע לך, שאנחנו היהודים חכמים גדולים וחכמתנו באה לנו כתוצאה מאכילת ראשי הדג...". שאל הגוי: אם כך אתה מוכרח למכור לי אותם? אמר לו היהודי: בבקשה, רק אם תיתן לי מאה דולר לכל ראש". שמח הגוי על המציאה וקנה את כל ראשי הדג, והחל לאכול ראש דג אחד, בעוד עצמות הדג בין שיניו. פנה הגוי אל איש שיחו ואמר לו: איזה טיפש אני. במקום לקנות ממך ראש דג במאה דולר, יכולתי לקנות אצל הדייג דג שלם בעשרה דולר! ענה לו היהודי: "אהה.. אני רואה שזה מתחיל לעבוד... אתה רואה בעצמך שמאכילת ראש הדג התחלת להבין...".

יהי רצון שנשכיל להבין לשמוע ללמוד וללמד ויתקיים תלמודינו בידנו...

שבת שלום ומבורך

מה אומרת היהדות על הדממה והשקט? (הרב ד"ר יונתן זקס ז"ל)

ברוב השנים הפרשה הנקראת בשבת האחרונה לפני חג השבועות היא פרשתנו, פרשת במדבר. יש סמליות מעניינת בצירוף הזה, שהרי התורה ניתנה במדבר. מדוע בעצם ניתנה התורה במדבר? האם יש משמעות עקרונית לכך שדווקא בישימון נתגלה דבר ה' בעולם? המדבר הוא מקום של דממה. אין בו מראות המסיחים את העין, ואין בו רעש סביבתי הממסך את הקולות. נכון, בעת מתן תורה היו בהר חורב ברקים ורעמים וקול שופר ומוסדי הארץ רעדו; אבל כעבור שנים רבות, כשאלהו הנביא הגיע לאותו הר חורב, לאחר העימות שלו עם נביאי הבעל, הוא מצא את ה' לא ברעש ולא באש ולא בסופה אלא ב"קול דממה דקה". ודוק: לא דממה סתם, לא אין-קול, אלא קולה של הדממה, קול קטן ודק ודומם. נראה לי כי קול הדממה הדקה הוא הקול שאפשר לשמוע רק כאשר מקשיבים. בדממת המדבר אפשר לשמוע את המדבר ואת המדבר. כדי לשמוע את קול הא-לוקים דרושה לאדם דממת-קשב בנפש.

לפני ארבעים וחמש שנה הפיק הבייביסי סדרת טלוויזיה תיעודית, "החיפוש הארוך" שמה, על הדתות הגדולות. בפרק שעסק ביהדות, המגיש רונלד אייר נראה מופתע למשמע המהומה הקולנית והנצחנית של בית המדרש. הוא העיר על כך באוזני אלי ויזל ושאל אותו, "אין ביהדות דבר שנקרא שתיקה?" ויזל השיב: "היהדות מלאה בשתיקות... אבל אנחנו לא מדברים עליהן".

היהדות היא תרבות מילולית מאוד. דת של מילים קדושות. במילים ברא א-לוקים את העולם. על פי תרגום אונקלוס, כושר הדיבור שלנו הוא העושה אותנו לבני אדם; את הכתוב "וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה" הוא מתרגם "וַהֲוֵת בְּאָדָם לְרוּחַ מְמַלְלָא": נשמת החיים הייתה באדם לרוח מדברת. מילים מחוללות. מילים מקשרות. כל מערכות היחסים שלנו מעוצבות, לטוב ולרע, ביד הלשון. כוחן של המילים לברוא עולמות ולהחריבם הוא מוטיב מרכזי ביהדות. וכך, לא־פעם, לשתיקה ולדממה יש במקרא מטען שלילי. "וַיֵּדֶם אֶהְרֹן", מספרת התורה, לנוכח מות שני בניו נדב ואביהוא. "לֹא הִמָּתִים יְהִלְלוּ יָהּ וְלֹא כָל יְרֵדֵי דוֹמָה", דהיינו היורדים אל עולם הדממה. כאשר באים רעיו של איוב לנחמו על מות ילדיו, על פצעיו ועל אבודותיו, מסופר: "וַיֵּשְׁבוּ אֹתוֹ לְאָרֶץ שְׁבַעַת יָמִים וְשְׁבַעַת לַיְלֹת וְאִין דְּבַר אֱלֹוֵי דְבַר כִּי רָאוּ כִּי גָדַל הַכָּאָב מְאֹד".

הדממה הקשובה

אך לא כל דממה עצובה היא. "לֶךְ דְּמִיָּה תְהֵלָה", אומר משורר תהלים. כאשר אנו עומדים ביראה אמתית לנוכח גדולת ה' ועוצם היקום ושאיפת הזמן אל האינסוף, הרגשות המציפים אותנו עמוקים מכדי שיתגלגלו למילים. אלה הם רגעים של התעלות דמומה.

חכמינו הוקירו את השתיקה. היא סייג לחוכמה, אמרו; גדר השומרת עליה. אם מילה שווה סלע – שתיקה שווה שניים. רבי שמעון בן גמליאל אמר, "כל ימיי גדלתי בין החכמים ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה".

עבודת הכוהנים במקדש הייתה מלווה בשתיקה. הלויים זימרו בחצר, אבל הכוהנים, להבדיל מכוהני דתות קדומות אחרות, לא שרו ולא דיברו בשעה שהקריבו קרבנות. החוקר ישראל קנוהל אף קרא לספרו על תורת הכוהנים "מקדש הדממה". ספר הזוהר מדבר על הדממה שבתוכה בנויים בית המקדש של מקדש של מעלה ובית המקדש של מטה. ויש מי שארגו מן השתיקה מסכת רוחנית שלמה. כאלה הם חסידי ברסלב המתבודדים בשדות. כאלה הם גם אותם יהודים הנוהגים תענית דיבור. ובעצם כולנו כאלה – שהרי בלב שלוש תפילות הקבע שלנו נמצאת "תפילת לחש". היא מיוסדת על התקדים שקבעה חנה בהתפללה לילד, "רַק שְׁפָתַי נָעוּת וְקוֹלִי לֹא יִשְׁמַע". ה' שומע את צעקתנו השותקת. בסיפור על הגר, התועה במדבר עם בנה הגווע בצמא, נאמר: "וַתִּשָּׂא אֶת קוֹלָהּ וַתִּבְכֶּה. וַיִּשְׁמַע אֱלֹקִים אֶת קוֹל הַנָּעִר"; דווקא את קולו של השותק. ה' שומע את מחשבותינו גם כשאיננו מבטאים אותן בדיבור.

הדממה שהיהדות רואה בה ערך היא הדממה הקשובה; וההקשבה היא האמנות העילאית של האמונה. הקשבה פירושה פינוי מקום לאחרים לדבר ולהישמע. בשיחתנו על פרשת משפטים עמדנו על שפע המשמעויות שיש לפועל "שמע" בעברית המקראית: מעבר לשמיעה כפשוטה, הוא מציין גם הקשבה, האזנה, שימת לב, הבנה, הפנמה, היענות ומילוי הוראות. הזכרנו אז כי סביב מתן תורה אמרו בני ישראל פעמיים "כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה" ו"כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה" ופעם נוספת "כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע". לתוספת

"נשמע" חשיבות רבה במעשה הדתי. היהדות איננה רק דת של עשייה-זואמירה; היא גם דת של הקשבה. האמונה היא היכולת לשמוע את המוזיקה שמתחת לשכבת הרעש.

לפעמים אני חושב שבני זמננו מתקשים לקבל את המושג "תורה מן השמיים" לא בגלל תגליות מדעיות כאלו ואחרות, אלא מפני שאיבדנו את ההרגל להקשיב לצלילו של הנשגב, לקול שמעבר לַאָנוּשִׁי גרידא.

מרתק לראות שזיגמונד פרויד, למרות יחסו הביקורתי ליהדות, יצר צורת ריפוי יהודית עד לשד עצמותיה, הלא היא הפסיכואנליזה. הוא קרא לה "ריפוי בדיבור", אך נכון יותר לומר שזהו ריפוי בהקשבה. כמעט כל שיטות הפסיכותרפיה האפקטיביות כרוכות בהקשבה עמוקה.

האם יש די הקשבה בעולם היהודי של ימינו? האם אנו, בחיי הנישואים שלנו, מקשיבים באמת לבני זוגנו? וכהורים, האם אנחנו מקשיבים באמת לילדינו? והמנהיגים שבינינו, האם אנו כורים אוזן לפחדים הבלתי-מדוברים של אלו שאנו רוצים להנהיגם? האם אנו מפנימים את כאבם של האנשים המרגישים מוֹדְרִים מן הקהילה? ואם איננו מצליחים להקשיב לקולותיהם של בני אדם אחרים – האם אנו יכולים לטעון ברצינות שאנו מקשיבים לקולו של א-לוקים?

שבת "דרך ארץ"

האדמו"ר ר' מנחם מווארקי שאל שאלה: שבת שלפני הפסח נקרא "שבת הגדול", שבת שלפני יום הכיפורים נקרא "שבת תשובה". מה שם השבת שלפני חג השבועות? הוא מקשה והוא משיב: שבת "דרך ארץ" משום שדרך ארץ קדמה לתורה.

מסופר על הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל שכבר כבחור נודע לתהילה כעילוי חריף ובקי בכל חלקי התורה. עשיר מוקיר תורה זכה בו כחתן ובתקופת האירוסין הזמינו לעירו להתפאר בו בפני למדני המקום. שמחו כולם לקראתו והקיפוהו בשאלות קשות ומסובכות והוא כאילם לא פוצה פיו ונראה כנבוכ, התפלאו כולם: האם זהו העילוי? התאכזב החותן וכבר חשב לנתק את קשרי האירוסין. בקשו החתן אורכה של יומיים עד שיחליט אם ינתק את הקשר אם לאו. כעבור יומיים לאחר תפילת שחרית השיב רבי עקיבא איגר על כל הקושיות וחשף את גדלותו התורנית, חריפותו ובקיאותו. הכול נדהמו מגדלותו ורק שאלה אחת טרדה את מנוחתם: מדוע התעכב החתן הצעיר יומיים? וכי לא יכול לענות על שאלותיהם מיד? הסביר להם רבי עקיבא איגר: הבחנתי בחותן נוסף המתגאה בחתנו שהיה בבית הכנסת בדיוק בעת בה הקשתם שאלותיכם בפני. אני לא חפצתי לביישו, ועד שהשניים לא יצאו מהעיר סירבתי לענות לכם – כי דרך ארץ קדמה לתורה!

"וידבר ה' אל משה במדבר סיני באוהל מועד באחד לחדש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר" (א א)

הרב בעל הטורים לומד מכך שפתח הפסוק בהדגשת מקום הציווי - "במדבר סיני", להורות וללמד כי זה המקום המתאים והראוי לקבלת התורה, ולמסור למשה רבנו את מצוות התורה, כי אם אין אדם משים עצמו כמדבר, הוא אינו יכול לידע תורה ומצוות. גם אם הוא לומד הרבה והוא חכם ובעל שכל ישר והגיון בריא, אם לא ינהג בענווה והתבטלות, וירגיש שאין לו כלום כמו "מדבר", לא יוכל לדעת את אמיתות התורה והמצוות.

והדבר מבואר במסכת אבות בדברי המשנה האומרת: "והוי מתאבק בעפר רגליהם". בפי' "רוח חיים" מבאר את דברי המשנה ואומר: כששומע דברי תורה מרבו, צריך להיזהר בנפשו מלדבר בגאווה וגודל לבב, כי כמה פעמים לא מבין דברו וכוונותיו. ואף שיכול לשאול ולדון, יעשה זאת בענווה יתירה, ועי"ז יזכה לשתות בצמא דבריהם, כי כל מה שילמד יותר יהיה צמא יותר, ויתאווה וינעם לו יותר לדעת תורת א-לוקיו, כאדם שנמצא במדבר. וכמו שאמר דוד המלך ע"ה "צמאה לך נפשי כמה לך בשרי בארץ ציה ועייף בלי מים". דוד המלך ע"ה הרגיש עצמו כאילו הוא נמצא במדבר חם מאד והוא צמא, והדבר המרווה ביותר אלו המים, ואין מים אלא תורה. ואת כל ההרגשה הזאת הוא זכה במעלת ענוותנותו והתבטלותו כמדבר.

בספר "קול יהודה" מסופר על הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל שישב פעם עם גבאי בית כנסת ודיבר על לבם שיחזיקו במקום כולל אברכים, למרות שהיה המקום מעט מאובק וזקוק לתוספת ניקיון. סיפר להם רבי יהודה על ישיבת פורת יוסף אשר אחרי מלחמת תש"ח עברה באופן זמני מהעיר העתיקה לבית כנסת גדול ומרווח של "שכונת הבוכרים" בשם "מוסיוף". בבית הכנסת ההוא היו כל הספסלים מרופדים בשטיחים יקרים כיהא לכבוד בית הכנסת. ואכן תלמידי כולל אברכים נכנסו ללמוד שם. בחלק אחד למדו הבחורים ובחלק השני למדו זקני הישיבה המקובלים. מר מוסיוף בעצמו שאף להרחיב את ההתיישבות ולבנות בתי מדרש ובתי כנסת. ובשנת עלייתו נבחר לאחד מחמשת הנציגים להקמת שכונת רחובות, הידועה כיום בשם "שכונת הבוכרים". מוסיוף שימש כגזבר החברה, וסגנון הבנייה הפריזאית בשכונה מיוחס אליו. בנוסף, היה ממייסדי שכונת כרם שלמה מחוץ לעיר, בקרבת מבנה שערי צדק הישן, בשם "כרם שלמה". נכדתו של מוסיוף, תרזה מוסיוף, סיפרה כי השכונה נקראה על שמו.

באחד הימים תוך כדי לימוד, התעורר צורך לאחד הבחורים להוריד ספר מהספרייה במקום גבוה, עלה בזהירות על הספסל, ורצה להושיט ידו לקחת את הספר, אך הנה ניגש אליו אחד הגבאים אשר ראהו מרחוק ונזף בו על כי הוא מבזה את השטיחים העשויים לכבוד בית הכנסת. מיד בא מקצה האולם אחד המקובלים הזקנים, פשט את גלימתו והורה לבחור לעלות עליה כדי להוריד את הספר, ואמר לאותו גבאי הרי זו הזכות הגדולה ביותר שבחור ישיבה יעלה על בגדי, שהרי כתוב "והוי מתאבק בעפר רגליהם". סיפר זאת רבי

יהודה צדקה לגבאים והוסיף: זכות גדולה תהיה לכם שיהיה אבק של תורה בבית הכנסת שלכם. ומיד הסכימו בשמחה.

"וידבר ה' אל משה במדבר סיני" [א, א]. רצינו לדעת – מה כתוב בה? (אוצרות הפרשה – במדבר)

בימים אלה אנו חייבים להרגיש התעוררות יתרה לקראת מתן תורה. בעוד ימים ספורים יחול חג השבועות, חג מתן תורה. ולפלא, כאשר הקב"ה שואל את האומות אם ברצונם לקבל את התורה הם אינם מסרבים לקבלה אלא הם רק רוצים לדעת ולברר: "מה כתוב בה?" כוונתן של האומות הייתה לומר בכך שהם מוכנים לקבל עליהם מצוות אך בלא שיגבילו אותן. לעומתם, בני ישראל מיד קיבלו את התורה במילים "נעשה ונשמע".

אך הנה אנו עדים בדורנו לתופעה שהמונים מבני ישראל שואלים את שאלת האומות: "מה כתוב בה?" וכאשר אנו שואלים את אותם יהודים תועים מדוע הם אינם שומרים תורה ומצוות מיד נשמע את התשובה בסגנון "תראה, אני דווקא שומר, אל תראה אותי ככה בלי כיפה ובלי ציצית, זה לא העיקר..." ואם נמשיך לשאול: על מה בדיוק אתה שומר? תישמע התשובה: "תראה, אל תהיה קיצוני כל - כך, אני לא מדליק אש בשבת." ומה עם נסיעה באוטו? – "תראה, זה לא דומה! זה לא אש! אין בזה שום בעיה. חוץ מזה, סבא שלי היה רב, אל תזלזל בי. ותבין, העיקר זה הלב של האדם, זה הכי חשוב!" ואם נשאל מה לגבי הילדים, מדוע הם אינם שומרים תורה ומצוות, תישמע התשובה: "אתה היום לא יכול ללחוץ על הילדים ולהגביל אותם. זה לא מה שהיה פעם..." ואם נמשיך ונלחץ נגלה מהר מאוד כי אי קיום התורה והמצוות נובע בעיקר מסיבה אחרת: "לא רוצה להיות מוגבל!"

לעיתים נדמה לאדם כי המקיים את התורה והמצוות יוצא נפסד אם זה בממון, או ב"הנאות החיים" או בכל דבר אחר בו הוא מוגבל. ברם אנו המקיימים תורה ושומרים על מצוותיה יודעים כי התורה היא הנותנת חיים לעושיה. התורה אינה מגבילה אותנו אלא מציבה לנו תמרורי חיים, וכמאמינים בבורא עולם אנו יודעים שקיום מצוותיו אינו גורם לנו להפסד ממון או לכל מגבלה אחרת (אור דניאל).

באחד מהמוספים לשבת קודש הובא סיפור מיוחד על כוחה של הקפדה על קיום המצוות והלבוש היהודי בפרט. הר' משה וולפסון הי"ו מארה"ב, בן למשפחת וולפסון הנודעת, יצא עם קבוצת משקיעים מארה"ב לסינגפור, מדינה קטנה במזרח הרחוק (אחד חלקי שלושים משטח מדינת ישראל...), במטרה לבדוק ולמשש עסקת ענק. בין הקבוצה נמנה הוא ואחיו שיחי'. במהלך הימים הבאים, מאז שנחתו במדינה השתתפו באין ספור פגישות ודיונים, שהתקיימו מרתוניית מהבוקר ועד הלילה. והכול במטרה ללבן את אופי וכדאיות ההשקעה.

עוד לפני יציאתם נאלצו חברי המשלחת להכין את עצמם כדי שלא להיתפס בסינגפור כפושעים. וכל זאת למה? משום שפושע בסינגפור הוא לא רק מי ששודד או רוצח, אלא

גם מי ש... משליך נייר ברחוב. כן. העונש על השלכת נייר ברחוב בפעם הראשונה הינו קנס של 1000 דולר סינגפורי שזה לא פחות מאלפיים שמונה מאות שקל! ואילו בפעם השנייה יוטל על הנאשם לעבוד כמנקה רחובות במשך שלושה חודשים (אך מה כבר נשאר לנקות נוכח מערכת ענישה שכזו?!).

בכל יום שחלף הלכה העסקה ונרקמה לפרטי פרטיה, לקראת היום האחרון נותר רק לסגור קצוות ולהיערך לפגישת הסיכום עם הטייקון הגדול ביותר של סינגפור. זו הייתה פגישה מכרעת שהייתה עלולה להפיל את העסקה באחת. לפני קיומה הכינו את חברי המשלחת האמריקניים אודות כללי הטקס המחויבים. בסינגפור, כמו ברוב המזרח הרחוק, טבועה תרבות עמוקה של טקסים שונים עליהם אסור לדלג גם כאשר העמית שמולך הוא אמריקני חופשי.

בקומת הכניסה, סמוך לשורת המעליות, פגש את חברי המשלחת אחד המתאמים המקומיים. הוא ניגש לר' משה וולפסון וביקש ממנו באדיבות – אך בטון שאינו משתמע לשני פנים – להסיר את הכיפה. "פריט הלבוש הזה", הבהיר המתווך, "עשוי להתקבל כאן לא נכון. הוא עלול להוריד לטמיון את כל העסקה!" באותה שנייה נפגשו במכוון עיניהם שני האחים לבית וולפסון. ניצוץ דק מן הדק הבליח מזוג עיניים אחד למשנהו, וכאילו ניחנו בטלפתיה ידעו שניהם שאין על מה לדבר. את הכיפה לא מורידים. "אני אשאר עם הכיפה", קבע רבי משה "ויהיה בסדר", ניסה להרגיע את המתווך. המתווך נלחץ. "ברחמים! ברחמים!" ניסה להתחנן על נפשו, על כבודו ועל... כספו "אני מבקש ומתחנן שתסירו את הכיפה מראשכם. אנחנו מדברים על עסקה גדולה ביותר! למה לתת לדברים קטנים לקלקל אותה?! אל תזרוק את הכיפה – רק תשמור עליה בכיס...". "ליסן" (תקשיב), לואט לו ר' משה בקול צלול: "אני לא מוריד את הכיפה!"

חלק מהפנים שנדחסו למעלית היו חמוצות, אך זו כבר הייתה מציאות שלא ניתנת לשינוי. הקומה בה עצרה המעלית הייתה כולה פאר והדר. כל איש עסקים שנכנס למתחם המיועד זכה לאיחול חם מדייל שניצב בפתח וידע לנקוב בשמו. משם הפנו אותם לאולם הפגישות שם אמורה להתקיים הפגישה המכרעת. כמאה איש התקבצו סביב שולחן ארוך. הושיבו אותם בסדר מתוכנן שיצר ביניהם סוג של קבוצות דיון. בראש השולחן ניצב כיסא מלכותי השווה עשרות אלפי דולרים. שהוכן עבור הטייקון המהולל שתיכף ייכנס לאולם. האמריקנים שרגילים להשתכשך עם טייקונים, נדהמו להיווכח עד כמה הכסף לא משנה בסופו של דבר את האדם כהוא זה. הטייקון התעלה על בני ארצו בכמות הכסף שצבר, אך נותר סינגפורי דחוס בתרבות ראוותנית. אדם שמשחק משחקי מלך שמתאימים יותר לילדים בגיל הגן. אגב, זה גם היה הכינוי שלו בין המקומיים "המלך"!... הפגישה החילה, הצוותים דנים בפרטים שאחרי האחרונים, ולפתע הושלך הס באולם. כולם התרוממו באחת ביראת כבוד, ומיודענו "המלך" נכנס פנימה בכל הודו והדרו. הוא פונה לרבי משה וולפסון ומבקש: "תיקח שתייה ותעשה ברכה!" ר' משה נדהם מהבקשה המפתיעה, אך מי מעז לסרב ל"מלך"? (האם לא די בכך שהעז להיכנס הנה עם כיפה...) מזג לעצמו ובירך

בכוונה ובקול "ברוך אתה השם, א-לוקינו מלך העולם, שהכל נהיה בדברך!" הטייקון לא נותר חייב: "אמן!" ענה בקול. במקום לבלוע את המים כמעט בלע ר' משה את הלשון. מה מתרחש כאן? אך הטייקון המשיך להפתיע: "תגיד לי, היית הבוקר בבית הכנסת?" רבי משה השיב בחיוב, והטייקון אמר: "שמת לב איזה מוזר זה, הרב הוא אשכנזי, האנשים מתפללים בנוסח ספרדי ויש עוד כמה אי התאמות בקהילה..." הפעם המים כבר כמעט נשפכו מידיו של ר' משה. הטייקון הבחין שהוא נסער וסיפר בפני כולם: "התייתמתי בתור ילד קטן, וזה שאימץ אותי היה יהודי עשיר. מעולם לא התגיירתי אך גדלתי אצל יהודי. ואפילו הייתי מתלווה אתו לבית הכנסת. מאז ומתמיד אני כמובן שומר על חיבתי המיוחדת ליהודים!"

מכאן ואילך הפגישה התקדמה לטובה, כשבמהלכה הוא מכבד את ר' משה ומאיר לו פנים באופן נדיר, עד שנסגרה העסקה לשביעות רצון כל הצדדים.

סיים ר' משה: "ורק לחשוב על כך שהמתווך חשש שהעשיר יראה אותי עם הכיפה!... עלינו, כיהודים שומרי תורה ומצוות, מוטל עלינו לשמור על המצוות מכל משמר – ובל נחשוש שנפסיד מכך. הנה, אני רק הרווחתי!"...

"במדבר סיני" (א, א) (סוכת דוד - במדבר עמ' יא - עבודת חיים עמ' מב - לתתך עליון)

למה במדבר סיני - מכאן שנו חכמים בג' דברים ניתנה התורה באש, ובמים, ובמדבר... למה ניתנה בג' דברים הללו, אלא מה אלו בחינם לכל באי עולם כך דברי תורה חינם הם שנאמר "אוי כל צמא לכו למים".

ד"א וידבר ד' אל משה במדבר סיני... כל מי שאינו עושה עצמו כמדבר הזה אינו יכול לקנות את החכמה והתורה לכך נאמר "במדבר סיני" (במדבר רבה א, ז) התורה הקדושה נמשלה למים שהם מצויים בכל מקום וניתנים בחינם אין כסף, ולא צריך שום עמל ויגיעה וזכויות מיוחדות להשיגם.

מהו בכל אופן התנאי בל יעבור ליהנות משתיית המים? בפסוק זה שמביא המדרש - כותב הגאון רבי דוד קוויאט זצ"ל בעל ה"סוכת דוד" - מבואר התנאי, "אוי כל צמא לכו למים", כדי ליהנות מהמים בהכרח להיות צמא, כי אדם ששבע ורווי כל צרכו, לא יוכל ליהנות מהמים, כי אינו מרגיש שיש לו צורך בהם, וממילא אף לא ייגש אל באר המים הזכים והצלולים שנמצאת לידו כדי ליהנות ממימיה הזכים, וגם אם יתנו לו מהם לא ישתה.

התנאי הראשון להצליח בתורה הוא על ידי ידיעה והכרה, עד כמה התורה הקדושה היא חיי נפש עבורנו, כמים קרים לנפש עייפה.

בעניין זה היה מרגלא בפומיה של הגאון רבי חיים קמיל זצ"ל ראש ישיבת אופקים דברי חז"ל (שה"ש רבה א לט) "מה מים אם אין אדם צמא אינה ערבה בגופו", כלומר, מפורש בחז"ל שרק כאשר האדם צמא למים הוא מרגיש את הכח המיוחד שטמון במים

להחיות את נפשו, "כך התורה אם אין אדם עייף בה אינה ערבה בגופו" דהיינו שהתורה הופכת להיות כחלק ממצואותו הפנימית של האדם - "ערבה בגופו" רק כאשר הוא בצימאון, וכלשון הפסוק "צמאה לך נפשי כמה לך בשרי בארץ ציה ועייף בלי מים" (תהלים סג ב), רק אם הכלי מלא צימאון הוא מחזיק את החכמה.

"במדבר סיני" (א, א)

במדרש כאן איתא: התורה נתנה בג' דברים, באש, במים, ובמדבר.

אמר המהר"מ שפירא מלובלין, לומדים מכאן שהתורה ניתנה בכל המצבים האלו, כאשר רצון ה' הוא שיהיה לנו מסירות נפש לשמור המצוות בכל האופנים. "באש" אצל אברהם אבינו, שנכנס לכבשן האש למען שמו יתברך. "במים" אצל נחשון בן עמינדב, שקפץ למים בקריעת ים סוף. "במדבר" שבני ישראל הלכו במדבר בארץ לא זרועה ארבעים שנה, ולמדו שם התורה והמצוות.

שלמותו של היחיד בתוך המשפחה (לקוטי שיחות כרך ח, עמ' 209)

פרשת במדבר נפתחת בציווי לפקוד את בני-ישראל: "שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחותם". מטרת הספירה הייתה, כפי שרש"י מביא: "להודיע חיבתן" של ישראל. הספירה מבטאת חביבות מיוחדת, ולכן הקב"ה ציווה לפקוד את בני ישראל.

את הספירה אפשר לבצע בכמה וכמה דרכים. אפשר למנות בנפרד את בני כל שבט, ואז לחבר את מניין השבטים ולקבל את התוצאה הכללית; אפשר לספור את כל בני העם בלי שיוך שבטי. אך הקב"ה ציווה לקיים את המפקד "למשפחותם" – לספור כל משפחה בנפרד.

יסודות הבית

שיטה זו של המניין מדגישה את חשיבותה של המשפחה בעם ישראל. המשפחה נוצרת מהתאחדות שתי נפשות – גבר ואישה, בני-אדם הנבדלים זה מזה בתכונות נפשם ובשליחות הייעודים שניתנה להם. שיתוף הפעולה וההרמוניה שנוצרת ביניהם הם סוד כוחה של המשפחה. כאשר כל אחד ואחת משלימים את השני, מתוך התחשבות בו ובתפקידו, נוצרת משפחה בריאה ומאושרת.

כך היה גם בשעה שהקב"ה נתן את התורה לעם ישראל. הוא הורה למשה למסור את הדברים ל"בית יעקב", אלו הנשים, ובנפרד ל"בני ישראל", אלה הגברים. הנשים מכוונות כאן 'בית יעקב', מפני שעליהן נשען בניין הבית היהודי, המשפחה.

המשפחה הראשונה

גם ראשית הווייתו של עם ישראל מתחילה מהחיבור הזה בין שני יחידים שנהפכו למשפחה – אברהם ושרה. לא אברהם לבדו עסק בהנחלת האמונה בא-ל אחד, אלא גם

שרה הייתה שותפה מלאה, כדברי התורה: "וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן". אברהם הנחיל את האמונה לגברים ושרה לימדה את הנשים, ושניהם יחד בנו את המשפחה שממנה נוצר עם ישראל כולו.

גם בבריאת האדם בולט השילוב הזה. התורה מספרת: "זכר ונקבה בראם, ויברך אותם, ויקרא את שמם אדם". הקב"ה בירך אותם וקרא להם 'אדם' רק כאשר התחברו למשפחה, ואילו קודם לכן כל אחד מהם מוגדר 'חצי אדם'.

המשפחה המושלמת

מזה יש ללמוד הוראה לחיים: אנו חיים בתקופה המדגישה את האדם עצמו, את השאיפה להגשים את עצמו, לעשות מה שטוב לו, ולבחון כל דבר על-פי התועלת שהוא מפיק ממנה. מלמדת התורה שהראייה הנכונה היא של משפחה שלמה ולא של היחיד. אמנם האיש והאישה נבראו שונים, אבל השלמות היא כשהם מתחברים יחד ופועלים יחד מתוך שיתוף פעולה והשלמה הדדית.

מניין בני ישראל על-פי המשפחות מלמד שעל-ידי המשפחה נבנה העם היהודי כולו. כאשר כל משפחה בישראל ממלאת את תפקידה, יכול עם ישראל כולו להגשים את ייעודו – להאיר את העולם ולהחדיר בו את האמת ש"ה' הוא הא-לוקים" וש"אין עוד מלבדו".

"שאו אתראש כלעדת בניישראל למשפחתם לבית אבתם ... (א, ב) (רבי חזקיהו אליעזר קאהאן)

איתא במדרש (רבה ב, ח), שבשעה שאמר הקב"ה למשה לסדרם לפי הדגלים, היה משה מיצר ואומר שמעתה עתידה המחלוקת לפרוץ בין השבטים, כאשר כל אחד יחפוף במקומו של חברו.

אמר לו הקב"ה, אין לך מה לחשוש, כי מעצמם הם מכירים את מקומם, וכשם שהקיפו את מיטתו של יעקב, על-פי הוראתו, בסדר זה יקיפו את המשכן.

וקשה, אם אכן היה מקום לחשוש שלא יצייתו לדברי משה, ואף שידבר בשם הקב"ה, מדוע לא כך היה כשהסכימו להוראתו של יעקב.

אלא, באמת גם בעת שזוכה אדם להשגות גדולות, כמי שזכה לראות במעמד הר סיני כיתות של מלאכים מסודרים לדגליהם, ולהתאוות לסדר הזה, כמאמר חז"ל, עדיין יש חשש שימצא תואנה להתרעם על מקומו בסדר הזה, אם משום שאין זה לפי כבודו, ואם בטענת חשבונות רוחניים כל שהם ולשם שמים. לא כן כאשר משתמש האדם בעצת חז"ל: "לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, ניצחו - מוטב וכו', ואם לא - יזכיר לו יום המיתה" (ברכות ה). כלומר, שהזכרת יום המיתה היא האמצעי הבדוק ביותר כנגד יצר הרע. יעקב אבינו היה סמוך ובטוח שיקבלו את מצוותו על סדר חנייתם, בידעו כי בהיותם במצב של "מתו מוטל לפניו", מוגנים הם מפני יצר הרע ותחבולותיו.

"במספר שמות" (א, ב.) (להתעדן באהבתך)

שמו של האדם – אומרים חז"ל – יש בו משמעות רבה לקביעת טבעו ותכונותיו של האדם (עיין גמ' ברכות, ו. ו): הובא בספר "מעשה איש": סיפר הגאון רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל על יהודי נכבד, מנהל ישיבה חשובה, שנהג ללכת ברשות הרבים כשכובע קש לראשו. הדבר לא מצא חן בעיני החזון איש זצ"ל שאדם הנושא במשרה חשובה ילך בצורה כזו. ואולם לא רצה החזון איש להוכיחו ישירות על צורת לבושו. החליט החזון איש להעיר לו ברמיזה ובדרך כבוד. וכך אמר לו: "יש לי שאלה: נפסקה הלכה ש"שן" בהמה שאכלה ברשות הרבים פטורה מתשלומי נזק כי דרכה בכך, ואילו "קרן" שהזיקה ברשות הרבים משלמת חצי נזק הואיל ו"משונה" הוא. ויש לחקור: איך הדין באדם ההולך ברשות הרבים עם כובע קש כמו זה שלך, ועז תאכל את הכובע, מצד אחד זה "אורחא" – דרכו של עז לאכול קש. ומאידך גיסא זה "משונה" שאדם ילך בכובע קש. האם יהיה חייב בעל העז לשלם חצי נזק?...?" הלה הבין את הרמז, והחליף את כובעו...

כמה נעימה הדרך (הרב יחזקאל שובקס)

זה היה בוקר נעים במיוחד. השמים היו תכולים בגוונים עזים, רוח צפונית קרירה נשבה ונענעה בעדינות את צמרות העצים, שמש מלבבת וחביבה קידמה את פניהם של תושבי כדור הארץ. ובאותו זמן התאספו כחמישים תלמידים צוהלים ונרגשים בחצר ה"תלמוד תורה". השעה עדיין מוקדמת, אבל הם הקדימו להגיע. היו אלו שתי כיתות ז' מקבילות אשר לקחו חלק במבצע משותף במשך כמה חודשים. המלמדים הבטיחו להם טיול נחמד ומהנה על כך.

בתום תפילת שחרית וארוחת בוקר יצאו לדרך, ולאחר נסיעה של כשעתיים הגיעו ליעד. מכאן ואילך התפצלו הכיתות לשתיים, לכל כיתה הוצמד מדריך אחר. המדריך בכיתה ז' - 'גדי, איש גבוה ונמרץ, היה תכליתי מאוד'. ילדים! יש לנו כרגע מסלול הליכה של שעתיים. יש בדרך הרבה קשיים ומהמורות. אם ניזהר היטב נתגבר על הכל. ההפתעה תחכה לנו בסוף, כאשר נגיע לאחד המפלים הנדירים ביותר בארץ. במפל, נופלים מים מגובה רב מאוד. המפל יחד עם הצמחייה העשירה יוצרים מראה מרהיב ביותר, ליד המפל ישנה בריכה קטנה שם נוכל לשכשך את הרגלים במים. אני מבקש מכולם להצטייד בארבע ליטר מים לכל הפחות. "הילדים הסתכלו מסביבם, השמש כבר פחות חביבה מאשר בבוקר, הרוח הצפונית הקרירה התחלפה ברוח מזרחית חמימה. המדריך אמר שאין צל בדרך, זה מסלול שכל כולו על האדמה הצחיחה מתחת לשמש הקופחת.

כאשר התחילו ללכת הופיע המדריך השני - אורי. בחור נמוך, פנים רחבות וחיוך מרוח מאוזן לאוזן. הוא נעמד מול התלמידים של כיתה ז' 2, 'בעיקר חייך הרבה, ולאחר מכן החל לדבר'. שמעו לי ילדים יקרים! ברוך ד' הגענו יחד לאחד המסלולים היפים ביותר בארצנו הקדושה. אנו נעבור בתוואי נחל בין צוקים מהמהמים שיביאו אתכם להתפעל כולכם ולומר 'מה רבו מעשיך השם'. במהלך הדרך נעבור אתגרים מעניינים, טיפוסים קשים

כמו ירידות תלולות על סלעים חלקים, אתם תיהנו בעזרת השם כל רגע ורגע. הדרך אומנם עוברת על אדמה צחיחה תחת השמש הקופחת, אבל מדי פעם נאתר נקיקי סלעים, ניכנס בתוכם, ננוח וננשום אוויר מלוא ריאותינו וכך נצבור כוחות לקראת ההמשך. לקראת הסוף גם תצפה לנו הפתעה יפה מאוד . "

במחצית השעה הראשונה רצו כיתה ז' 1' בכל המרץ , מתקדמים במהירות ובזריזות ושואפים להגיע במוקדם למטרה: לראות את המפל הגדול והענק. גדי אפילו החמיא להם שהם מתקדמים הרבה יותר מהר מן הצפוי . לאחר שעה של הליכה החלו השאלות. "אז מתי מגיעים כבר?" " עברנו כבר חצי דרך" - ענה גדי . אכזבה רבתי נשמעה בקהל. "מה? רק חצי"? השאלות והרינונים הלכו ותכפו. ומכאן החליף המדריך את תפקידו והפך למרגיע הלאומי . מחצית השעה האחרונה היה החלק הקשה ביותר . ילדים התיישבו על האבנים כאשר הם מסרבים להמשיך ולהתקדם. המדריך נאלץ להפעיל את כל כושר השכנוע בכדי לגרום להם להתקדם צעד ועוד צעד לעבר המטרה הנכספת . בינתיים היו תלמידי כיתה ז' 2' מאחור. הם לא הפסיקו להתענג על המראה הנדיר של מעשה בראשית, הרים גבוהים, צוקים מדהימים, צורות מעניינות חרוטות בהר עד שאתה בטוח שממשלת סין שלטה כאן אי פעם והביאה מיליון עבדים סיניים בכדי ליצור את הצורות הייחודיות האלו . בסופו של דבר, הגיעו שתי הכיתות ביחד לסוף המסלול. כיתה ז' 1' היו עייפים, מותשים ותשושים מן הדרך המעייפת והמפרכת. לעומתם, כיתה ז' 2' הגיעו מרוצים ומלאי סיפוק. "זה היה מסלול מאתגר ויוצא דופן" - אמרו בהתפעלות אחד לשני. כעת הגיעו כולם להפתעה הגדולה שחיכתה להם בסוף המסלול . כאשר הילדים היו כבר מוכנים לצאת מן הבריכה ולהתקדם לעבר האוטובוס שחיכה להם מעבר לגבעה הסמוכה, חמד להם אורי לצון . הוא אסף את כל הילדים של שתי הכיתות והודיע להם בקול הכי דרמטי שיכל להפיק מעצמו. "ילדים, יש לנו קצת בעיה. הנהג הודיע שהכביש עד לכאן משובש ומסוכן לנסיעה והוא לא יכול בשום אופן להגיע אלינו לכאן. כעת אנו חוזרים את כל המסלול בדרך קצת שונה . בואו אחריי!" כיתה ז' 2' התלבטו לרגע אך מיד התייצבו מאחוריו. "כן זה כיף" - צעקו כמו במקהלה. אבל כיתה ז' 1' נותרו המומים. לקח להם שתי דקות כדי לארגן מיני מרד נגד המדריכים. "אנו לא חוזרים את כל המסלול המפרך הזה , אין מה לדבר. מצדנו תביאו לנו מסוק שיחלץ אותנו מכאן ." אורי לקח את כיתה ז' 2' והוביל אותם אחריהם. כאשר עברו את הגבעה גילו פתאום את האוטובוס . לגדי שנותר עם כיתה ז' 1' הסרבנים, לא נותר אלא לגלות להם את הסוד...

*...הסיפור הזה מטיב לבטא את הרעיון הידוע : גם כאשר המטרה נכספת מאוד, יהיה לך קשה מאוד לעשות את הדרך המפרכת לעבר המטרה. אבל כאשר אתה נהנה מן הדרך עצמה, היא הופכת למטרה בפני עצמה ואז אתה נהנה כל רגע ורגע. בהמשך תהיה מוכן לעשות את הדרך פעם נוספת" * . וידבר ד' אל משה במדבר סיני... שאו את ראש "... כותב רש"י על כך בשם המדרש: "מתוך חיבתן לפניו - מונה אותם כל שעה." היו שליטים רבים מימות עולם שחפצו למנות את כל תושבי מדינתן, בכדי לקבל את המספר הסופי של כל מעריציהם והנתונים למרותם. מטרה אחת הייתה לנגד עיניהם: לדעת את המספר הסופי .

להבדיל אא"ה, השי"ת לא ציווה לספור את בני ישראל בכדי לקבל דווקא את המספר הסופי של עם ישראל, אלא הכוונה הייתה לספור כל יהודי ויהודי בפני עצמו מתוך חיבתו אליהם. והראיה לכך: כי הרי מונה אותם בכל שעה. מי שקשה לו הדרך אינו חפץ לבצע אותה שוב. אבל הקב"ה אשר מחבב את עמו ישראל ביקש לספור אותם שוב.

כל יוצא צבא בישראל תפקדו אותם (א,ג)

פרשתנו מתחילה במצווה של מניין בני ישראל. "כל יוצא צבא בישראל תפקדו אותם". ופירש רבינו אברהם עזרא זצ"ל: "בישראל – להוציא ערב רב".

על קבוצה נוספת שהוציאו אותה מן המניין – בסיפור שלפנינו.

בין גדולי הרבנים שהאירו את פני ירושלים בברק אורם לפני כמאתיים שנה, היה הגאון רבי רפאל מיוחס זצ"ל, בעל "פרי האדמה" ו"מזבח אדמה". הוא היה הראשון לציון בדור דעה, בזמנם ובמקומם של רבותינו הקדושים ה"אור החיים" הקדוש, הרש"ש, הרב "נחפה בכסף", הרב "בתי כהונה", ועוד, זצ"ל.

בירושלים הייתה אז קהילה קראית קטנה.

פעם הטילו השלטונות מסים כבדים עד מאוד על הקהילה היהודית ועל הקראים. החליטו להתכנס בבית הכנסת של הקראים, ששכן במרתף, ולטכס עצה. כאשר הראשון לציון הרב מיוחס זצ"ל ירד במדרגות בית הכנסת – התעלף לפתע ונפל. תמהו הנאספים למאורע, והחליטו לחפור מתחת לגרם המדרגות. ומה מצאו שם? את ספרו של רבינו הרמב"ם זצ"ל, "היד החזקה", שהקראים טמנו שם כדי לבזותו. כדי שכל מי שבא לבית תפילתם ידרוך עליו. כי הרמב"ם כלל את כל התורה שבעל פה בספרו הגדול, והקראים אינם מודים בה!

חרה אפו של הראשון לציון בקראים, והוא קילל אותם שלא יזכו לעולם למניין שלם מבני עדתם, בירושלים!

וכך היה. כשמונים שנה לאחר מכן, בשנת תקצ"ד, התכוננו עשרים משפחות קראיות מחצי האי קרים לעלות לירושלים. בני העדה הקטנה שמחו לקראתם, כי הפעם כבר יהיה להם מניין. אולם בהגיע שיירת הקראים לשערי ירושלים פרצה בהם מגיפה שעשתה בהם שמות, וכל הגברים מתו! וקהילת הקראים בירושלים, הכופרת בתורה שבעל פה ומבזה את החכמים, נשארה ללא מניין!

מבן עשרים שנה ומעלה כל יוצא צבא בישראל (א' - ג')

מסופר על הרה"ק רבי חיים בעל ה"דברי חיים" מצאנז זיע"א, שבהיותו בן ארבע שנים בלבד ידע כבר בעל פה את כל התרי"ג מצוות, כפי שסידרן הרמב"ם זיע"א. שאלו את חיים הפעוט מה ראית ללמוד בעל פה את כל תרי"ג המצוות? והוא השיב: נוכחתי כי חיילים חייבים לדעת בעל פה את כל הפקודות היוצאות מפי המפקד, אנחנו היהודים, חיילים אנו בצבאו של ה', ועל כן עלינו לדעת בעל פה את כל פקודותיו וחוקיו, היות ואני רוצה להיות חייל טוב בצבא ה', לכן למדתי בעל פה את החוקים.

"איש ראש לבית אבותיו הוא" (א, ד) (רבי משה חפץ זצ"ל)

שני בני אדם היו מריבים זה עם זה. הטיח אחד בחברו "אין לך כל ייחוס!" נענה הלה ואמר: "אמנם מיוחס אתה, אולם בך הייחוס מסתיים, ואילו בי הייחוס מתחיל". זוהי הכוונה שבפס' 'ראש לבית אבותיו הוא' כל אחד מהם היה מיוחס מכוח עצמו, כך שהתחיל בו ייחוס חדש לבני המשפחה הבאים אחריו.

(רבי משה חפץ זצ"ל) בתהילים (קכו, ו) כתיב: "הלוך ילך ובכה נושא משך הזרע". מי שכל מעלתו היא ייחוסו, שהוא "נושא משך הזרע", אבל מעצמו אין לו כלום, הוא בבחינת "הלוך ילך ובכה"; אבל "בוא יבוא ברינה נושא אלומותיו" - מי שנושא אלומה ויבול משל עצמו, הוא "בוא יבוא ברינה".

"איש ראש לבית אבותיו הוא" (סיפורים וליקוטים - דורש ציון)

מה פרוש 'ראש לבית אבותיו'? טבעו של עולם, שגם אנשים חשובים ומכובדים ביותר בחוץ, אינם מוערכים כל כך בתוך ביתם. גם גדול בישראל קשה להעריך אותו בתוך הבית. שם רואים אותו נוהג ככל האנשים על פני האדמה – שותה, אוכל, ישן ורוחץ כמו כולם. גם בן בבית נשאר תמיד בעיני אמו ילד, ואין זה משנה כמה הוא תלמיד חכם. הוא יכול להיות כבר סבא לנכדים, תלמיד חכם מופלג, ועדין היא קוראת לו 'אברימי, בוא רגע...' הנשיאים שנבחרו לכלל ישראל היו אנשים חשובים, שאפילו בביתם היו מכבדים אותם וידעו את ערכם ואת מעלתם. לפיכך אמר הכתוב: "ראש לבית אבותיו הוא" – "אפילו בבית אבותיו היה ראש". !

איש ראש לבית אבותיו הוא" (א, ד)

כאשר היה הצדיק רבי צבי הירש מרימינוב נער קטן כבן עשר, התייתם מהוריו. מפני מצבם הדחוק של בני משפחתו מסרו את הנער שיעבוד כשוליה בביתו של חייט פשוט... לאחר שנים רבות, כאשר היה כבר צדיק מפורסם, ישב רבי צבי הירש בקרב חסידיו ואמר להם: אני, לא זכיתי ללמוד מאבי דבר, משום שנתיתמתי כאשר הייתי נער קטן. ואולם, מאותו חייט ששהיתי בביתו למדתי שני דברים חשובים: א. לא לקלקל דברים חדשים. ב. לתקן, ככל האפשר, דברים ישנים...

ויתילדו על משפחתם לבית אבתם (א,יח) ("דברי אגדה" הרב חיים שטיינר)

ברש"י: ויתילדו על משפחתם - הביאו ספרי ייחוסיהם ועדי חזקת לידתם.

ספרי היוחסין של ישראל הם אלו שסתמו את טענתם של אמות העולם אשר תבעו לקבל את התורה, כפי שאומרים חז"ל (ילקוט שמעוני במדבר א, רמז תרפד): "בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקנאו אמות העולם בהן, מה ראו להתקרב יותר מן האמות. סתם פיהן הקב"ה, אמר להן: הביאו לי ספר יוחסין שלכם, שנאמר 'הבו לה' משפחות עמים' כשם שבני מביאין, 'ויתילדו על משפחתם'".

הקשה על כך הרב חיים שטיינר בספרו "דברי אגדה": הלא כאשר עמד הקב"ה לתת את התורה לעם ישראל כבר הלך אצל כל העמים והציע להם לקבלה, וכל אחד מהם רק רצה לדעת מה כתוב בה.

לישמעאלים אמר: "לא תגנוב", והם סרבו לקבלה עליהם: לא, לא, זה לא בשבילנו... לנו יש חומרה מיוחדת שאיננו הולכים ארבע אמות בלי 'נטילת ידים', דהינו: בלי 'לסחוב' משהו ולטול אותו לעצמנו...

לבני עשיו אמר "לא תרצח", והם הגיבו: איך אפשר 'לא תרצח'? הלא הסבא קדישא שלנו קבל ברכה מיוחדת 'על חרבך תחיה', היעלה על הדעת שאנחנו נבטל את הצוואה?!... אי אפשר. אנחנו הולכים עם הסבא קדישא שלנו עד הסוף... וכך כל אומה ואומה, עד שנתנה לישראל שאמרו "נעשה ונשמע".

מדוע, אפוא, כעת נזכרים אמות העולם לטען 'מה פתאום ישראל לקחו את התורה'? הלא הם רצו – והם לא?!

ועוד, מוסיף ה"דברי אגדה" ושואל: מה עונה להם הקב"ה בתשובה שלהם, אין יחוס, לעומת עם ישראל שיש להם יחוס?!

ומתרץ באופן נפלא, שישנם שני סוגי פרנסה בעולם; הסוג הראשון הוא פרנסה מקומית, כמו ניהול חנות מכולת. בדרך כלל אי אפשר להתעשר מפרנסה כזו, אולם יש בכך מעלה גדולה, שאין סיכונים גדולים יותר מדי לצאת בעלי חוב – גם אם נתקלים בקשיים מסוימים מפעם לפעם, פותרים אותם בקלות על ידי הפסקת יבוא הסחורה הבעייתית.

הסוג השני, לעומת זאת, הוא ניהול עסקים חובקי עולם, כמו: נסיעה להודו ולסין, והבאת סחורה למכירה. באופן זה נתן להתעשר עושר רב, משום שהסוחר שמייבא את הסחורה הוא קובע את מחירה, ואם יצליח במכירתה באפשרותו להרוויח סכום גדול. אולם בעסקים כאלו ישנו סיכון גדול להפסדים עצומים, או על ידי סחורה שמתבררת כבלתי מבוקשת או על ידי טביעת האנייה בדרך ואיבוד כל הסחורה במצולות ים, ועל ידי כך עלול הסוחר להפך בבת אחת לבעל חוב עצום.

מה, אם כן, סוג הפרנסה המומלץ – עסק קטן שבו הפרנסה מובטחת, אך אינה מביאה לעושר, או לקיחת סיכונים שיש בהם סיכויים?

מרבית האנשים יעדיפו את האפשרות הראשונה. אבל יש אדם אחד שכדאי לו לקחת על עצמו סיכונים – מי שאביו הוא עשיר גדול, משום שאף אם יקרה לו שיקלע להפסדים קשים, יוכל לבקש את עזרתו של אבא, ותמיד יוכל אבא לעזור... כלומר: הגב הכלכלי שמאחוריו מאפשר לו לקחת על עצמו את הסיכונים הללו. באמצעות דוגמא זו נוכל ליישב את הקושיות המתעוררות על דברי חז"ל:

באו אמות העולם ואמרו לקב"ה: "ריבוננו של עולם, אנחנו מסתפקים בשבע מצוות בני נח בלבד".

מדוע?

משום שאמנם רווח גדול לא יצא לנו מקיומן, והגן עדן שנקבל עליהן אינו משהו מיוחד, אבל סיכונים גדולים גם כן אין כאן – שבע מצוות אינן עבודה קשה כל כך, הן רק שבעה דברים שצריך להיזהר לא לעשות אותם, ובאפשרותנו לישון כל היום – וגם כך לעשות את מה שהטילו עלינו...

אך איננו מבינים מה פתאום עם ישראל כן לקחו על עצמם את הסיכונים הללו? מה קרה להם?

אמת, על ידי כל המצוות הללו אפשר לצאת רבי עקיבא איגר, הרמב"ם, הרשב"א והריטב"א, אפשר גם להיות ה"חזון איש", אבל אם לא שומרים את כל מה שצריך, מדובר בסיכון אדיר! ובשש מאות ושלש עשרה מצוות יש הרבה מאד דברים שאפשר לא לשמור... איך העזו בני ישראל לקחת על עצמם דבר כזה?! ענה להם הקב"ה: האם לכם יש ספרי יוחסין? – לכם אין, ואלו להם יש... להם יש אבות עשירים, הלא הם אברהם, יצחק ויעקב, וכשיש אבא עשיר – אפשר לקחת סיכונים... אם יהיו בעיות – אבא כבר יבוא לעזור!...

"כאשר ציווה ה' את משה ויפקדם במדבר סיני" (א, יט)

שואל הגאון רבי משה פיינשטיין: לשם מה הדגישה התורה שהמניין היה "כאשר ציווה ה' את משה"?

במדינה מתוקנת, יש צורך לדעת את מניין התושבים כדי להכין תשתיות בצורה מספיקה ולמנוע עומס על השירותים שמציעה הרשות העירונית, כמו: מים, חשמל, שירותי הרפואה ועוד.

במדבר סיני, מבאר רבי משה פיינשטיין, אכלו בני ישראל מן, שתו מבארה של מרים, הבגדים גדלו איתם ולא נזקקו אפילו לאקמול. משכך, אין כל תועלת בידיעת מנינם

המדויק. על כך מדגישה התורה שנספרו בני ישראל "כאשר ציווה ה' את משה", שכן מלבד ציווי השם - לא היה כל צורך בספירה זו...

לְבָנֵי יִשְׁשָׁכָר תּוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם... לְבָנֵי זְבוּלֹן תּוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם (א כח) (הרב משה קורמורניק)

בפיקודו של ה', משה ואהרן סופרים את העם היהודי על פי השבטים. והנה, שבט יששכר ממוקם לפני שבט זבולון, עם זאת, כאשר השבטים מבורכים על ידי יעקב ומאוחר יותר על ידי משה, זבולון ממוקם לפני יששכר מדוע שינוי במקום?

הרב אהרן לייב שטיינמן זצ"ל מצביע על כך שהתשובה היא, כי שבט זבולון לקחו על עצמם להיות מעורבים בעסקים על מנת לתמוך בשבט יששכר כדי שהם יוכלו ללמוד תורה. מסיבה זו, טוען הרב שטיינמן, כשזה מגיע לקבלת ברכות, זבולון נדרש ליותר ברכות כדי שיוכל לפרנס את עצמו ואת יששכר. עם זאת, במונחים של העדפה, יששכר שהם לומדי התורה, שאשררו את העולם עם הלמידה שלהם, מקדימים את זבולון.

מכאן אנו רואים כי מי שתומכים בלומדי תורה יקבלו יותר ברכה, כך שהם יכולים לשמש כצינור להעברת ה' כדי לתמוך בלומדי תורה. דוגמא לכך היא סיפורו של הרב שטיינמן עצמו כאשר הוא גייס כספים באנגליה לפני כמה שנים. ניגש אל הרב שטיינמן איש עשיר ושאל: "איך זה שכל כך הרבה אנשים לומדים היום? בכל ההיסטוריה היהודית, אף פעם לא היו לנו כל כך הרבה לומדים. למה כל כך הרבה מהם צריכים ללמוד?"

בלי להסס, פנה הרב שטיינמן אל שואלו, "תן לי לשאול אותך שאלה. למה יש לנו עושר חסר תקדים בקהילה הדתית, כמו שהעם היהודי מעולם לא ראה לפני כן?" הרב שטיינמן ענה על שאלתו עצמו, "אני אגיד לך למה אנחנו צריכים כל כך הרבה עושר. זה רק בגלל שיש כל כך הרבה אנשים שלומדים תורה כי ה' נותן לאנשים את האמצעים כדי לתמוך בהם. ואם היו פחות אנשים שלומדים תורה, היה פחות עושר בקהילה היהודית!"

מכאן אנו רואים מי באמת תומך במי!

הרחק משכן רע (פניני בית לוי)

"איש על דיגלו באותות לבית אבותם, יחנו בני ישראל מנגד, סביב לאוהל מועד". כלומר: ה' מצווה שלכל שבט יהיה דגל משלו ולכל שבט יהיה מקום מסוים סביב המשכן. ואיתא במדרש: התחיל משה מיצר, ואמר: עכשיו עתידה מחלוקת להינתן בין השבטים אם אני אומר לשבט יהודה שישרה במזרח והוא אומר אי אפשר אלא בדרום. וכן כל שבט ושבט מה אני עושה? אמר לו הקב"ה: משה, מה אכפת לך? אין צריכים לך, מעצמם הם מכירים דירת חנייתם כי מסורת יש בידם מיעקב אביהם אשר ציוו לפני מותו היאך תהיה סדר חנייתם. וזהו שאומר הכתוב: "ויעשו בני ישראל ככל אשר ציווה ה' את משה כן חנו לדגליהם". ולא שינו דבר מכל אשר ציווה יעקב אביהם.

על פי האמור אנו רואים שכל סדר חניות השבטים היה על פי ה' ועל פי מה שרמוז בעולמות העליונים, ועל כן צריך להבין כיצד ייתכן שמשפחות הקהתי שחנו מדרום למשכן בצמוד לשבט ראובן השפיעו עליהם וגרמו להם מכשול לשבט ראובן במרידת קורח הקהתי כאשר הצטרפו מבני ראובן למרוד במשה, וגם 250 מקריבי הקטורת שמתו היו רובם משבט ראובן. הייתכן שקיום ציווי ה' יגרום לתקלה כה חמורה? רש"י מתרץ זאת בפשיטות וז"ל: אוי לרשע ואוי לשכנו כאשר השכנות רעה יש לברוח ממנה כמפני אש, אך לא השכילו אנשי שבט ראובן לשמור מרחק מספיק משבט הקהתי.

מסופר על יהודי שניכנס אל האדמו"ר מבעלזא והתאונן בפניו על בנו הגדול שעד עתה הצטיין בלימוד והנהגה, ופתאום חל בו שינוי לרעה, השיב לו הרבי צא ובדוק מי הם חבריו עשה האיש כדברי הרבי התעניין אצל ראש הישיבה שהודיעו כי חבריו של בנו הם מהמצטיינים בישיבה חזר האיש על עקבותיו נכנס שנית אל האדמו"ר ותינה בפניו את צרתו וטען לתומו שחבריו של בנו מהמצטיינים.

חזר האדמו"ר צא ובדוק מי הם חבריו הבין האב כי דברים בגו, ולאחר שעקב אחרי הנהגת בנו וחבריו הבחין כי ידידו הטוב ביותר עושה רושם חיובי בחיצוניותו בו בזמן שבפנימיותו הינו מושחת ומקולקל. לאחר פעולות ומעשים הצליח בהשפעתו להפריד בין השנים, ולאחר מכן חזר אל הרבי ואף זכה לשמוע פנינה יקרה: בתפילת השחר אנו מתפללים שתרגילנו בתורתך וכו' ותרחיקנו מחבר רע, ושוב בקטע הבא כופלים אותה בקשה שתצילנו היום ובכל יום ויום מחבר רע. הלא דבר הוא! כי על חברותא רעה אין תפילה אחת מספיקה אלא יש צורך לכפלה.

"בני נפתלי תולדותם למשפחותם" (א, מב) (מענינה של תורה)

אצל כל השבטים נאמר "לבני", פרט לנפתלי שנאמר אצלו "בני" ויש להבין ענינו של דבר? ברם, המפקד הנוכחי הרי נועד לקבוע את מספרו של כל שבט לחוד, שכן מפקד כללי כבר נערך באותה שנה והסיכום היה עתה כמקודם (עיין רש"י). נמצא שהיה צורך לפקוד כל שבט ושבט ולקבוע את מספר נפשותיו. אבל לאחר שכבר נפקדו כל השבטים ונשאר רק שבט נפתלי, כבר היו יודעים ממילא את מספר נפשותיו, בהתאם למפקד הכללי הקודם, ולא היה עוד צורך לפקדו. לכן לא נאמר "לבני" כי אם "בני נפתלי" שכבר נתברר ממילא מה מספרם של אלה...

"בני נפתלי" (א, מב) (אגרא דכלה)

בכל השבטים שנמנו כתוב "לבני", ולבני נפתלי שנמנו אחרונים כתוב "בני". יש להסביר העניין, כי האות ל' יש לה צוואר גבוה, וזה מרמז על גאווה, ובכל השבטים שנמנו, היה מקום למחשבה של גאווה, אני נמנית לפניך, ואולי כי אני יותר חשוב ממך, אבל נפתלי שנמנה אחרון, לא היה בו שום מקום לגאווה, לכן לא מוזכר אצלו האות ל', אלא כתוב 'בני נפתלי' ולא 'לבני'.

בשם א-לוקינו נדגול (יחיאל מיכל מונדרוביץ)

הקב"ה ביטא את אהבתו אלינו בתתו לנו סדר הדגלים, כמו שנא' בפרשתנו איש על דגלו באתת לבית אבותם יחנו בני ישראל. במדרש נאמר "חיבה גדולה חבבן הקב"ה שעשאם דגלים כמלאכי השרת". כל שלשה שבטים מאוגדים תחת דגל אחד, עם מקום וצד קבוע הן לחנייה והן למסע. ודגלו עלי אהבה.

יש לשאול, היות וסדר המחנה חשוב כל כך לבני ישראל, מדוע, אפוא, המתין הקב"ה בהבעת אהבתו שנה תמימה לאחר יציאת מצרים לקבוע סדר מופתי זה? למה לא העניק לנו מתנה זו תיכף בצאתנו למדבר? הסביר הגאון רבי יעקב קמינצקי זצ"ל הרי לכאורה יש בדגלים צד מפלג. עד עתה חיו 'יחד שבטי ישראל', 'בני שבט אחד גרו עם "בני דודיהם" משבט אחד, בהרמוניה ואחדות ישראל. כעת, עם קביעת המחנות, נוצרה בעצם מחנאות וקבוצתיות. כל אחד שומר בקנאות על הטריטוריה שלו. אלא, יסוד המחנה הוא בהמשכו של הפסוק המוזכר ... סביב לאהל-מועד יחנו. עיני השבטים נשואות יחד לנקודה מרכזית אחת, משכן העדות, השכינה הקדושה. הסביר הגר"י קמינצקי, כאשר העיניים והלבבות מכוונים כולם לעבר לנקודה אחת, אזי אין 'מחנה' גורם מפלג, ואין בדגלים היבדלות. אדרבה, מאוחדים כולם סביב לציר המרכזי. לב כולם שווה. לאור חשיבה זו מובן המתין הקב"ה עד לאחר מתן תורה, כי אז נקבע נקודת האמצע, לוחות הברית. לא פילוג אלא העצמה וגייבוש, מצפון ומדרום, ממזרח ומים, עיני כולם לה' אחד.

בכל מערכת חינוכית חשובה תמימות דעים בין כל חלקי הצוות, והנשיאה המשותפת במשא. בבית, בין שני ההורים נחוצה אחדות זו ביותר. כאשר לכולם מטרה אחת, כאשר עיני כולם מכוונות לנקודה זהה, שוכנת ברכת הצלחה. 'חינוך' היא משימת רבת משתתפים, ועל כל השותפים לפעול עם מבט לעבר מטרה אחידה. אנשים שעובדים תחת קורת גג אחד - עדיין אינם מהווים 'צוות'. צוות זה קבוצה השואפת כאיש אחד להשיג מטרה משותפת. לא כולם שווים במשימתם ובאופן ביצועם. בצוות ישנם חברים בכירים וזוטרים, דומיננטיים לצד מינוריים, אך היעד מאחד ומדבק - הכוחות מתעצמים כי כל אחד מעשיר את חברו. שלמה המלך מלמדנו טובים השנים מן האחד אשר יש להם שכר טוב בעמלם. כי אם יפלו האחד יקים את חברו, ואילו האחד שיפול ואין שני להקימו (קהלת ד). לא עובדים זה לצד זה, אלא זה עם זה, להשגת היעד.

כשנשאל אחד מגדולי המנצחים על פילהרמוניות משובחות בעולם, על סוד הצלחתו, ענה "בעיני, הכלל הראשון בהצלחת תזמורת היא הבאת נגן הרוצה להשתלב עם חבריו הנגנים, החפץ בהצלחת התזמורת כולה ולא בהצלחתו שלו האישית. כשעלי לבחור בין שני נגנים, האחד גאון מוזיקאלי, אך נמשך לסולו ופחות לשילוב, ולעומתו נגן שכישרויו רחוקים מחברו, אך מבין שהוא חלק ממקהלה אחת גדולה, אני מעדיף את השני. סימפוניה מושלמת בנויה מסך כל הצלילים השונים המשתלבים יחד". זה סוד המחנה! עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו.

במדרש נאמר על בריאת השמים "נטל הקב"ה אש ומים ופתכן (עירבבן) זה בזה, ומהן נעשו שמים". אש ומים! כוחות מנוגדים! הנה, למען קידוש שמו יתברך מתאחדים יחד. תפילתנו לה' שיעשה כך גם בקרבנו, כל הדגלים והשבטים, כל העדות והחצרות, נתמקד במשותף ולא בשונה, נראה את המאחד ולא את המפלג, כי השכינה במרכז, וכך נישא דגל היהדות בגאון.

הדגלים במדבר

סדר מיוחד

עם ישראל במדבר לא הלכו בערבוביא או באיזו שיירה, כמנהג הולכי דרכים. אלא הם הלכו בסדר מיוחד, מחנות מחנות: במרכז שכן המשכן - "מחנה שכינה", מסביב לכל המשכן שכנו הלויים - "מחנה לוי", ומסביבם שכן "מחנה ישראל" - מסודרים ומחולקים לפי שבטים, כל שבט במקום מיוחד, שלושה שבטים בכל צד. כל שבט נשא עימו דגל, בעל צבע מיוחד, שעליו מצויר סמל מיוחד המאפיין אותו.

שבט ראובן - אבנו בחושן היא 'אודם', ולכן דגלו בצבע אדום, ומצויר עליו דודאים.

שמעון - אבנו בחושן היא 'פטדה', לכן דגלו בצבע ירוק, ומצויר עליו שכס.

לוי - אבנו ברקת, צבע דגלו: שליש לבן, שליש שחור ושליש אדום, ומצויר עליו אורים ותומים.

יהודה - אבנו נפך, צבע דגלו כמין שמים, ומצויר עליו אריה ("גור אריה יהודה").

יששכר - אבנו ספיר, צבע דגלו כחול כהה, ומצויר עליו שמש וירח ("ומבני יששכר יודעי בינה לעתים").

זבולון - אבנו יהלום, צבע דגלו לבן, ומצויר עליו ספינה ("זבולון לחוף ימים ישכון").

דן - אבנו לשם, צבע דגלו דומה לספיר, ומצויר עליו נחש ("יהי דן נחש").

גד - אבנו שבו, צבע דגלו אפור, ומצויר עליו מחנה ("גד גדוד יגודנו").

נפתלי - אבנו אחלמה, צבע דגלו דומה ליין אדום צלול, ומצויר עליו אילה ("נפתלי אילה שלוחה").

אשר - אבנו תרשיש, צבע דגלו דומה לאבן יקרה שמתקשטות בו הנשים, ומצויר עליו עץ זית ("מאשר שמנה לחמו").

יוסף - אבנו שוהם, צבע דגלו שחור עד מאוד. ולשני דגלי בניו הנשיאים אפרים ומנשה, מצוירת העיר מצרים, כיון שנולדו במצרים. ועל הדגל של אפרים מצויר גם שור, על שם

"בכור שורו הדר לו", שזה רמז על יהושע שהיה משבט אפרים. ועל הדגל של מנשה מצויר גם ראם, על שם "וקרני ראם קרניו", שזה רמז על גדעון בן יואש שהיה משבט מנשה.

בנימין - אבנו ישפה, צבע דגלו דומה לכל י"ב הצבעים, ומצויר עליו זאב ("בנימין זאב יטרף").

כאשר היו צריכים בני ישראל להתחיל לנסוע, או כאשר היו צריכים לעצור ולחנות - גם אז נעשה הכל בסדר נפלא ומיוחד.

כשהיו צריכים לנסוע - היה הענן נעמד מעל מחנה יהודה, ומורה להם את כיוון הליכתם. שני כהנים היו תוקעים 4 תקיעות בחצוצרות של כסף. ובכל תקיעה ותקיעה היו מתקדמים שלב נוסף של הכנה לקראת המסע [פירוק המשכן, קיפול ונשיאת הכלים ועוד], לאחר שכולם היו מוכנים למסע, לא היו זזים ממקומם עד שהיה משה אומר: "קומה ה' וּפָצוּ אֵיבֶיךָ וַיִּנָּסוּ מִשְׁנָאִיךָ מִפְּנֶיךָ!" או אז היה הענן מתחיל ללכת, ואחריו עם ישראל.

בחנייתם - היה עמוד הענן נעשה כסוכה מעל מחנה יהודה, וכך ידעו שה' חפץ שכאן יחנו. בסדר נפלא היו מתארגנים לחנייה, ואז היה אומר משה: "שׁוּבָה ה' רַבְבוֹת אֱלֹפֵי יִשְׂרָאֵל!", והענן היה נפרש על עם ישראל.

כך היו הולכים עם ישראל בטקסי המלכים, בסדר נפלא ומיוחד, **אִישׁ עַל מַחְנֵהוּ וְאִישׁ עַל דָּגְלוֹ**.

"וַיְהִי בְּנִסְעֵהָ אֵלָּן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה: "קוּמָה ה' וַיִּפָּצוּ אֵיבֶיךָ וַיִּנָּסוּ מִשְׁנָאִיךָ מִפְּנֶיךָ". וַיִּבְּנָחָה יְאֹמֶר: "שׁוּבָה ה' רַבְבוֹת אֱלֹפֵי יִשְׂרָאֵל". (במדבר י ל)

צבא ה'!

לאמתו של דבר - צורת הליכה מיוחדת זו, לא הייתה רק עניין של סדר וטקסיות, אלא הייתה בה משמעות עמוקה!

עם ישראל - אינם איזה קובץ של ציבור המוני, הנמדד בכמותו. אצל עם ישראל - כל אחד ואחד חביב לפני הקב"ה בפני עצמו, לכל אחד יש ייחודיות וחלק מיוחד השמור רק לו - בהמלכתו של הקדוש ברוך הוא! לכל שבט - דגל, מקום מיוחד, חלק ייחודי. עם ישראל הוא צבא ה'! וכבר התברכו עם ישראל להיות ככוכבי השמים, שעליהם נאמר: "מוֹנֶה מִסְפָּר לְכּוֹכְבִּים, לְכֻלָּם שְׁמוֹת יִקְרָא!" (תהלים קמז ד) - לכל אחד שמו, מקומו, מהותו וחלקו המיוחד!

אומר המדרש (במדבר רבה ב): בשעה שנגלה הקב"ה על הר סיני, ירדו עמו כ"ב רבבות [220,000] מלאכים, והיו כולם מסודרים דגלים דגלים. ראו ישראל את המלאכים בהדר תפארתם, כצבא ה', כשלכל אחד חלקו המיוחד בהמלכת ה' יתברך, והתחילו מתאווים אף הם לדגלים. אמרו: "הלואי כך אנו נעשים דגלים כמותם!" אמר להם הקדוש ברוך הוא:

"מה נתאיתם להיעשות דגלים? חייכם שאני ממלא משאלותיכם!" מיד אמר הקב"ה למשה: לך עשה אותם דגלים כמו שנתאו.

בְּאַתֶּת לְבֵית אֲבֹתָם

התחיל משה לחשוש, אמר: עכשיו עתידה להיות מחלוקת בין השבטים, מי ישכון בכל צד [כי יש בקביעת הצדדים משמעות עמוקה ונשגבה לגבי קביעת תפקידו ומעמדו של כל שבט]. אם אני אומר לשבטו של יהודה שישכון במזרח, והוא אומר לי שרצונו בדרום, וכן ראובן וכן אפרים, וכן כל שבט ושבט - מה אני עושה!?

אמר לו הקב"ה: משה, אל תדאג, הם אינם צריכים שאתה תגלה להם את הסדר, אלא מעצמם הם מכירים כל אחד את מקומו המיוחד. וכיצד? מסורת יש בידם מיעקב אביהם, היאך לשכון בדגלים. אני איני מחדש להם זאת, כבר יש להם טקסים מיעקב אביהם - כמו שנשאו והקיפו את מיטתו אחר פטירתו, כך יקיפו את המשכן.

כאשר בא יעקב אבינו להיפטר מן העולם, קרא לבניו, ובירכם, וציווה אותם על דרכי ה' יתברך, וקיבלו עליהם עול מלכות שמים. ומשסיים אמר להם: כשתיטלו את מיטתי - ביראה ובכבוד לוו אותי, ולא יגע שום אדם במיטתי מלבדכם, לא אחד מן המצריים, ואפילו לא אחד מבניכם! ואז גילה להם יעקב את הסדר שבו יישאו אותם, ולסדר זה הייתה משמעות עמוקה ביותר! אמר להם: יהודה, יששכר וזבולון - יטענו את מיטתי מן המזרח. ראובן, שמעון וגד - יטענו את מיטתי מן הדרום. אפרים, מנשה ובנימין - יטענו מן המערב. דן, אשר ונפתלי - יטענו מן הצפון. יוסף אל יטען מפני שהוא מלך, ואתם צריכים לחלוק לו כבוד, ולוי אף הוא לא יטען, מפני שהוא עתיד לטעון את ארון הקודש, ומי שהוא טוען ארונו של חי העולמים אינו טוען ארונו של מת! אם תעשו כן ותטענו את מיטתי כסדר הזה, עתיד הקב"ה לעשות אתכם כסדר הזה בדגלים! ואכן כאשר נפטר טענו אותו כשם שציום. ובשכר זאת, זכו במדבר להיעשות דגלים כסדר הזה, כמו שנאמר (במדבר ב ב): "אִישׁ עַל דָּגְלוֹ בְּאַתֶּת לְבֵית אֲבֹתָם יִחַנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" - כפי שקיבלו מיעקב אבינו.

למעשה - כבר לאברהם אבינו הראה הקב"ה את הסדר שבו ילכו עם ישראל! כשאמר הקב"ה לאברהם "הבט נא השמימה", הראה לו הקב"ה עגלה באמצע, ושתיים עשרה מזלות סובבים לה. אמר לו: זה סימן לבניך, שעתידים להיות ארבעה דגלים, שלושה שבטים מכל צד, והארון באמצע. (מדרש הגדול במדבר ב א)

על משמעותו העמוקה של סדר זה, דרשו חז"ל את הפסוק (משלי ג יט): "ה' בְּחֶכְמָה יָסַד אָרֶץ". ארבע רוחות ברא הקדוש ברוך הוא בעולם: מזרח, מערב, דרום וצפון. בכל רוח הטביע הקב"ה כוחות מיוחדים, וכנגדם סידר את הדגלים. לדוגמא: מזרח - משם האור יוצא לעולם, יש בו כח להזריח ולהשפיע על העולם כולו. בצד זה העמיד ה' את שבט יהודה שהוא בעל מלוכה, ואת שבט יששכר שהוא בעל תורה, ואת שבט זבולון שהוא בעל עשירות. הם משפיעים ומזריחים בכוחותיהם על העולם כולו. וכשם שהשמש נראית

תחילה במזרח, כך היו הם ראשונים בכל המסעות והחניות. וכך סודר כל שבט ושבט במקומו המיוחד לו על פי כוחותיו, תכונותיו, והחלק המיוחד לו בהמלכת הקב"ה בעולם.

חיבה גדולה!

אומר המדרש (במדב"ר ב): חיבה גדולה חיבבם הקב"ה שעשאם דגלים. ומנין שהוא אהבה לישראל? שכן שלמה המלך אומר: "הִבֵּיאֲנִי אֶל בֵּית ה'יְיָ, וְדַגְלוֹ עָלַי - אֶהְבֶּה!" משל למה הדבר דומה? לעשיר שהיה לו אוצר מלא יין, נכנס לבדקו, והנה - כל החביות החמיצו! בפחי נפש בא לצאת מן המקום, ולפתע מצא חבית אחת של יין טוב. אמר: חבית זו שווה בעיני כמו כל האוצר! כך, ברא הקב"ה שבעים אומות, אך מכולם לא מצא עם שדבק בו אלא עם ישראל. וזהו שנאמר "הביאני אל בית הייך", יין אלו הם שבעים אומות [יין' בגימטריה = 70], ומבין כולם - "ודגלו עלי אהבה" - בחר בעמו ישראל באהבה!

קדושים וגדולים היו ישראל בדגליהם, וכל האומות מסתכלים בהם ומתפעלים. ומרוב התפעלותם היו האומות אומרים לישראל: "שובי שובי השולמית!" [שולמית אלו עם ישראל השלמים באמונתם לבורא עולם] - בואו אלינו, הידבקו עמנו, ואנו ניתן לכם גדולה וכבוד, נעשה אתכם מושלים, הגמונים, דוכסים! "שובי ונחזה בך"! ועם ישראל עונים להם: "מה תחזו בשולמית, כמחולת המחניים" - איזו גדולה אתם יכולים לתת לנו, האם תוכלו לתת לנו גדולה וכבוד "כמחולת המחניים", האם יכולים אתם לעשות לנו כמו הגדולה שעשה לנו הא-לוקים במדבר, שהוליק אותנו מחנות מחנות!?

אף בלעם הרשע הביט בהם ויצאה עינו כנגדם! כמו שנאמר (במדבר כד ב): "וַיֵּשָׂא בִלְעָם אֶת עֵינָיו, וַיֵּרָא אֶת יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטָיו... וַיֵּשָׂא מַשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר... מָה טָבוּ אֱהָלֶיךָ יַעֲקֹב, מִשְׁכְּנֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל!". התחיל אומר: מי יכול לגעת באלו, שמכירים את אבותיהם ואת משפחותיהם?! מכאן למדנו שהיו הדגלים גדולה וגדר לישראל!

לא ידעתי נפשי!

אמר רבי חייא: משל לבת מלכים, שנשבתה והוגלתה מארמון המלך. גדלה במרחקים, ולא ידעה כלל שהיא בת מלך. חיה חיי שפל ומחסור, והייתה מלקטת שיבולים למאכלה יחד עם חברותיה. לימים, עבר המלך והכיר אותה שהיא בתו! מיד שלח את אוהבו, נטל והושיב אותה עמו במרכבת המלך. היו חברותיה תמהות עליה ואומרות: "אתמול היית מלקטת שבולים, והיום יושבת בקרונות מלכות עם המלך?!". אמרה להם: "יותר ממה שאתן תמהות עלי - אני תמהה על עצמי!"

כך, היו ישראל במצרים, משועבדים בטיט ובלבנים, שקועים בתועבותיהם וגלוליהם, והיו מאוסים ובזויים בעיני המצרים. כאשר נעשו בני חורין ונגאלו, נעשו כבני מלכים, חוסים תחת כנפי השכינה, מוקפים בגילויי אהבה, והיו כמושלים על כל באי עולם. היו אומות העולם תמהים ואומרים: "אתמול הייתם עובדים בטיט ובלבנים, והיום נעשיתם בני חורין וסגנים על כל העולם?!". והיו ישראל אומרים להם: "כשם שאתם תמהים עלינו,

כך אנו תמהים על עצמנו! וקראו על עצמם את הפסוק: "לא ידעתי נפשי שמתני מרכבות עמי נדיב". (שיר השירים רבה ו)

על שולחן המלך

יצאו עם ישראל משפלות מצרים, והפכו להיות "סמוכים על שולחן המלך" - על שולחנו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא. האם חסר משהו בבית המלך?! "לא חסרת דבר!" - אלא שהדבר בפיך, מה אתה רוצה? - לחם? - "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים!" (שמות טז ד) מים אתה רוצה? "ויך את הסלע... ויצאו מים רבים!" (במדבר כ יא) בשר, עופות אתה מבקש? "ותעל השליו!" (שמות טז יג) מלך במדינה - אין המדינה חסרה כלום! כך - "ה' א-להיך עמך - לא חסרת דבר!" (מדרש תהלים כג)

ואולם, אכילה על שולחן המלך היא אף מחייבת מאוד! אין זה פשוט לגור בארמון המלך, להיות קרובים אל המלך. יש להתרגל לנימוסי מלכות, להיות מעודנים, להיות נאמנים להוראותיו ומצוותיו של המלך. והיה זה ניסיון לא פשוט! ניסיון - אשר חישל וחיזק את עם ישראל, לימד ותרגל אותם להיות אמונים [מורגלים] ומלומדים על ה' יתברך, לדורות עולם!

וכך אומרת התורה (דברים פרק ח):

"כל המצוה אשר אנכי מצוך היום - תשמרון לעשות, למען תחיון ורבייתם ובאתם וירשתם את הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם. וזכרת את כל הדרך אשר הוליכך ה' אלהיך זה ארבעים שנה במדבר למען ענתך לנסתך לדעת את אשר בלבבך התשמר מצותיו אם לא... השמר לך פן תשכח את ה' אלהיך... ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים. המוליכך במדבר הגדל והנורא נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים, המוציא לך מים מצור החלמיש, המאכילך מן במדבר אשר לא ידעון אבתיך, למען ענתך ולמען נסתך להיטבך באחריתך"...

"למען ענותך ולמען נסותך להיטיבך באחריתך" - "כל ענוי המדבר, הטורח הגדול שהיה לישראל בו, לא היה אלא להביאם לניסיון, כדי להרגיל טבעם במידת הבטחון, ולהכניס בלבם אמונת ה' יתברך, עד שיחזור להם רגילות העבודה לטבע, וזהו לשון התורה - "למען תלמד ליראה את ה' א-להיך", כלומר שתהיה מלומד, ותרגיל טבעך בעבודת ה' יתברך, עד שלא תצטרך לטרוח עליו, ויהיה מעשה היראה דבר טבעי אצלך לעשותו, כשאר הדברים הטבעיים אשר אתה עושה בטבע. (רבנו בחיי דברים ח טז)

"וזכרת את כל הדרך" - "...כי תוכל לדעת, שיש בעשיית המצוות טובה שלימה, ולא יהיה צדיק נעזב ומבקש לחם, כי ה' מפרנס אותך במדבר במעשה נס גדול, בעבור לכתך אחר מצוותיו! ...וה' היה יכול להוליכם בדרך הערים אשר סביבותיהם, אבל הביאם בניסיון הזה, כי ממנו יודע שישמרו מצוותיו לעולם!" (רמב"ן דברים ח ב)

ובנסע המשכן יורידו אתו הלויים ובחנת המשכן יקימו אתו הלויים (א,גא) (רבי משה מקוברין זצ"ל)

רמז נפלא למד רבי משה מקוברין זצ"ל מן הפסוק שלפנינו בענייני עבודת האדם בעולמו, וכך אמר:

דרכו של עולם היא שנסיעה ונדודים ממקום למקום גורמים לאדם לירידה רוחנית, ואלו חניה במקום אחד גורמת לישוב הדעת ובעקבותיה מגיעה, בדרך כלל, עליה רוחנית. רמז לדבר – ובנסע המשכן - יורידו אותו הלויים, ובחנת המשכן יקימו אותו.

בעניין זה היה רבי נפתלי מרופשיץ זצ"ל אומר: בוא וראה, כאשר אדם פותח ב"אשרי יושבי ביתך" הוא מסים "תהלת ה' ידבר פי" ואלו כשמתחילים "אשרי תמימי דרך" (תהלים קי"ט) מסיימים: "תעיתי כשה אבד...". ואכן, לשמירה מיוחדת זקוק אדם אשר יוצא ומטלטל את עצמו בדרכים.

ומעשה היה בחסיד אחד בפולניה שבא לפני רבו על מנת לקבל ברכת הדרך לפני נסיעתו לרגל עסקיו לברלין. אמר לו הרבי: "כיון שתשהה בברלין מספר חדשים, בוודאי לא יקשה עליך לקנות לי שם מקטרת שנהב המיוצרת בגרמניה". שמח החסיד על שיזכה לגרום הנאה לרבו – ונסע לדרכו לשלום.

לאחר חדשים ספורים שב, ובדרכו נזכר להוותו כי שכח לגמרי מעניין המקטרת. התעגם על נפשו, ואז עלה בדעתו רעיון – הוא מהר להיכנס לחנות גדולה, ולאחר חיפושים אחדים מצא את אשר בקש – מקטרת שנהב המיובאת מגרמניה.

הוא נכנס אל האדמו"ר והגיש לו את המקטרת בשמחה, אולם למרבה הכלימה הפך הרבי את המתנה ומצא פתקית מביכה: MADE IN GERMANY (מיוצר בגרמניה).

הניח הרבי מבט שואל על פני החסיד, והלה, שלא מצא כל דרך אחרת, החליט לומר את האמת: אמנם שכחתי לקנות בגרמניה את המקטרת, אבל זו ממש אותה מקטרת!

"וכי חושב אתה שאני זקוק למקטרת משנהב ודווקא מגרמניה?" – החזיר לו הרבי בשאלה – "כל מה שרציתי היה שגם בהיותך בברלין המנוכרת והרחוקה כל כך מהווי בית המדרש, תזכור את הרבי שלך ואת משנת חיך, את החסידים ואת התפלה, וכך תשמר יותר מן הקלקול המצוי בטלטולי הדרכים!"

"איש על מחנהו ואיש על דגלו" [ב, א – לא]. (מעין השבוע)

נפתח בסיפור. לא מכבר נפטר בירושלים אחד משרידי הדור הקודם, דור דעה, גאון וצדיק, האדמו"ר מסטרופקוב זצ"ל. בספר הספד שיצא לזכרו הופיע הסיפור הבא, מעדותו של בעל המעשה.

הרבי שהה אצל מקורבו, בבני ברק, בעלת הבית הכינה ארוחת בוקר כיאה לכבוד האורח רם המעלה: חמאה, ריבה, גבינה, חביתה. עגבניות, מלפפונים, זיתים, שולחן ערוך כהלכתו.

הרבי נטל ידיו ובירך בסילודין, בצע "המוציא" וסקר בקורת רוח את התקרובת: "אין מלים בפי להודות על השפע הרב", אמר. הן כבר אמרו חז"ל: אורח טוב מה הוא אומר, כל מה שטרח בעל הבית לא טרח אלא בשבילי. "שאל נא את בעלת הבית, אם יש ברשותה בלנדר, מערבב מזון, חלבי". "יש, רבי", השיב המארח. הם משתמשים בו להכנת מזון לתינוק. "הביאו נא", ביקש הרבי. הבלנדר הובא, והרבי הסביר: "מבין אתה, ברצוני ליהנות את בעלת הבית, ולאכול מכל דבר שטרחה והכינה!" והרבי הכניס למערבל את החמאה והריבה, הגבינה והחביתה, העגבנייה והמלפפון, הזית והבצל. לחץ על הכפתור, והכל התערבל והפך לעיסה ורדרדה... ביקש הרבי כף, וטעם מן העיסה – הנה כי כן, לא קיפח אף מאכל...

ודאי, מבינים אנו כי ביסודו של דבר הייתה לו כוונה אחרת, הפוכה. לא רצה ליהנות ממטעמי העולם הזה. ביקש להינזר ממעדניו. ויש להניח, שככל שהחמאה והריבה טובים כשלעצמם, והחביתה והזיתים, העגבנייה והבצל, כך איבדו כל טעם בהיותם בלולים לעיסה חסרת זהות ותפלה... ומובן, שכאן הובא סיפור זה כמשל והמחשה, לעניין מרכזי בפרשת השבוע: עניין הדגלים.

פרשה מיוחדת הוקדשה בתורה הקדושה לסדר חנייתם של השבטים מסביב למשכן, מי יחנה איפה. ולכל שבט היה דגל משלו, עם צבע משלו וסמל משלו. וחז"ל מספרים שהשבטים התאוו לדגלים במעמד הר סיני, בראותם את מחנות מלאכי השרת יורדים ממרום על דגליהם. ויש להבין: מה עניין דגלים אצל מלאכי השרת, ובמה חשיבותם כה רבה עד שישיראל נתאוו לכך במעמד הר סיני. ובכלל, כיצד יתכן שתוך כדי נבואה עילאית, במעמד הגדול והנורא, בהתגלות שכינה, בשמיעת קולות השופר וראיית האש הגדולה, כשההר כפוי עליהם כגיגית – מייחדים הם תשומת לב לדגלי המלאכים. וכשהם מקבלים את הגדולה במתנות תבל, את התורה הקדושה, פונים הם לבקש דבר כה שולי לכאורה: דגלים.

ובעל כורחנו צריכים אנו לומר, שה"דגלים" אינם דבר שולי ואף לא דבר נוסף על קבלת התורה, אלא להיפך: הם מעניקים את המשמעות הנכונה והנפלאה לקבלת התורה. כי הדגל, פירושו ייחודיות. בצבא, הוא מורה כי אין כאן המון רב, אספסוף מכונס, אלא כל גדוד וייעודו, כל חטיבה ותפקידה, כל חייל והמגזר שלו. ואמנם, כל חייל הוא חלק מהצבא, אבל משרת הוא בבחינתו ובמגזרו, ורואה את הכל באספקלריה שלו. הרגלים והשריון – חיל הים והאוויר – הצנחנים ואנשי הסיירות. זהו עניין הדגלים. כך גם המלאכים, כולם משרתי עליון, אבל יש בבחינת חסד, ממחנה מיכאל, ויש בבחינת גבורה, ממחנה גבריאל, ו"לגדודיו אין מספר". כך גם בעם ישראל, לשבטיו ולעדויותיו. כל עדה ואפיונה, כל עדה ומסורותיה. נעימת התפילה ושירת הפיוטים, מנהגים ייחודיים וסיפורים העוברים מאב

לבנו ומאם לצאצאיה. כל עדה וגדליה ומאוריה, ספריה וקבלותיה. ומכולן יחד נבנה עם ישראל, כפסיפס נפלא, מרהיב בגווניו: "יחד שבטי ישראל". מצד אחד, שבטים על ייחודם, חונים במקומם, על דגלם. ועם זאת – יחד, באהבה ואחוה, שלום ורעות, בהקרנה הדדית ומשלימה. אבל היו שניסו להטמיע, "כור היתוך" קראו לזה. לבלול את כולם יחד כבמגרסה, כבמערבל בטון. לטשטש את הסימנים, להשכיח את הייחודיות, למחוק מסורות בנות מאות בשנים! הם ניסו ליטול "ארוחה" נפלאה, שכל מרכיב ממרכיביה טעים ומרהיב עין – ולהכניס הכל לבלנדר, למרחו לעיסה תפלה... תהיה זו עוולה, פשע היסטורי שאין לו כפרה! מפרשתנו למדנו שלא זו הדרך, אלא "איש על מחנהו ואיש על דגלו" – לטפח את מורשת האבות, לתן כבוד למסורת הדורות!

"איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל" [ב, ב]. כאיש אחד בלב אחד.
(מעין השבוע)

מעשה ברופא חרדי מגרמניה ששמע על עולם התורה הפורח בליטא. ביקש להכירו, נסע וביקר בהיכלי הישיבות, וחלשה דעתו. בא לפני מרן ה"חפץ חיים" זצ"ל ואמר: "רבי, עד כה שלם הייתי עם עצמי ושמח בחלקי. רופא חרדי, שומר תורה ומצוות, מתפלל שלוש פעמים ביום ומברך על מזונו. מרפא חולים ומציל נפשות ומקדש שם שמים בהליכותיו, מה יכול להיות יותר מכך? מקום של כבוד שמור לי לעולם הבא... אבל באתי לכאן וראיתי את גדולי התורה והיראה המתעלים בתורה ובמוסר ובעבודת ה' תמה – ואני מה? רבי – מה אני לעולם הבא...?!"

הרגיעו הצדיק, באמרו: "התורה הקדושה מספרת לנו, כי עץ החיים היה בתוך גן העדן, ופירש רש"י: "בתוך הגן – באמצע הגן ("בתוך", מלשון בתוך, במרכז). ויש להבין, מה לנו אם עץ החיים היה במרכז או בצד, איזה לקח נפיק מידיעה זו. אלא שעץ החיים רומז לחיים הנצחיים. והגדרת הנקודה האמצעית, דרכי שלי, לך דרכך שלך. לשבט יששכר דרכו, ולשבט זבולון דרכו. וכל דרך מובילה למרכז, וקרובה בה במידה. אותי שתלו בליטא, בסביבה של תורה, והעניקו לי את כישורי והזדמנויות ניצולם. אותך שתלה ההשגחה בבית חרדי בגרמניה וניתבה אותך למקצועך. קדש בו שם שמים, קבע עיתים לתורה, ותגיע ל'עץ החיים' מכיוונך... "ולעתיד לבוא נאמר, כי עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחול לצדיקים והוא ניצב כביכול במרכז, וכל צדיק מצביע ואומר: "הנה א-לוקינו זה קווינו לו ויושיענו, זה ה' קווינו לו, נגילה ונשמחה בישועתו". ופירשו רבותינו: כל צדיק, וייחודו – זה בתורה וזה בתפילה, זה בהרצת תורה וזה במעשי חסד, זה בנגלה וזה בסתר. אבל כאשר כל אחד פניו לעבודת הבורא – הריהי מאחדת את כולם כמעגל זה, שהוא מלוכד ומאוחד! נזכור נא את קביעתו של רב סעדיה גאון זצ"ל: "אין אומתנו אומה אלא בתורתה" – התורה היא המאחדת בין כל הפלגים וכל העדות. היא שעושה אותנו לאומה אחת, ומכח המטרה המשותפת מרבה היא שלום ואחוה: "ויחן ישראל – נגד ההר", "סביב לאוהל מועד יחנו"!

איש על דגלו באתת לבית אבתם יחנו בני ישראל מנגד סביב לאהל מועד יחנו (ב,ב) (אוהב תורה)

מדוע חוזר הכתוב בסוף הפסוק על תיבת 'יחנו' הנראית, לכאורה, מיותרת?

ה"הרי בשמים" אומר על כך, כי בעבודת ה' הכלל הוא שכלל שאדם מרגיש שהוא יותר רחוק, הוא קרוב יותר, ואלו כאשר אדם מרגיש קרוב לעבודה, והוא חש כי מצבו הרוחני טוב, הוא מוכיח על ריחוקו, כמאמר הכתוב (ירמיה לא, ב): "מרחוק ה' נראה לי".

דברים דומים אמר הרבי מגור ל"חפץ חיים", כאשר נפגשו בכנסיה הגדולה הראשונה. בפגישה זו שאל ה"חפץ חיים" את הרבי אודות הכתוב בפרשת ראה (דברים יג, ה): "אחרי ה' אלקיכם תלכו". רש"י מפרש שכל 'אחרי' הוא מופלג ורחוק – הקשה ה"חפץ חיים" – אם כן, מהי כוונת הפסוק "אחרי ה'... תלכו", וכי בהליכה רחוקה עסקינן? אכן כן – השיב לו האדמו"ר – משום שכלל שיהודי מרגיש שהוא רחוק, כך הוא יותר קרוב...

כיוצא בכך באר ה"בעל שם טוב" הקדוש את הפסוק בתהלים (קית, יט-כ): "פתחו לי שערי צדק אבא במ... זה השער לה' צדיקים יבאו בו" – עומד לו יהודי ומבקש להיכנס בשערי השכינה, ואין הוא יודע איפה השער, ומשיבים לו: "זה השער לה" – עבדה זו, שאתה מרגיש עוד בחוץ ורחוק מעבודת ה', היא גופא השער לה', אשר צדיקים יבואו בו. זהו שנאמר בפסוק שלפנינו – מסים ה"הרי בשמים" – "איש על דגלו באתת לבית אבתם יחנו בני ישראל", וכל זמן שיחושו עצמם "מנגד", כלומר: רחוקים מן הקב"ה, זהו האות לכך ש"סביב לאהל מועד יחנו", שהם קרובים עד מאד לאביהם שבשמים

"ושניים יסעו" (ב, טז)

מספרים על הגה"ק רבי יואל מסאטמר זצ"ל, כשביקר בירושלים נכנס לתלמוד תורה, ובחן את התלמידים הצעירים. הרבי שאל מה הפירוש "ושניים יסעו"? אחד הילדים ענה בתמימות, ושניים יסעו - השנים נוסעים ... כל השומעים העלו חיוך על שפתיהם. והמלמד דרדקי רצה לתקן את הטעות שיצא מפי הילד, חייך הרבי מסאטמר ואמר: מה אתם רוצים, הילד כל כך צודק ואומר נכון, "ושנים יסעו": השנים נוסעים וחולפים ועוברים במהירות.

"ונסע אהל מועד מחנה הלויים בתוך המחנות" (ב יז) (פניני בית לוי)

התורה מדגישה ש"אוהל מועד" היה בתוך המחנות, לא רק בשעת חנייתם, אלא גם בשעת מסעם. מפרש רשב"ם בפסוק זה שבכל עניין שהם היו, המשכן היה בתוכם, והנה בנוהג שבעולם, מנהיגים וחשובי העם צועדים בראש המחנה, ובוודאי בשעת מסעם, אם כן מן הראוי היה שהמשכן יחד עם מחנה הלויים ייסעו בראש הדגלים, ומה הטעם שהיו במרכז המחנה?

החפץ חיים נדרש לשאלה זו, והוא לומד מכאן את הנהגת התורה הקדושה. התורה נמצאת תמיד במרכז העם, בתוך תוכם של עם ישראל, והיא קרובה לכל יהודי ויהודי בכל

מצב שהוא ובכל מקום בו נמצא. התורה קרובה אליו במידה שווה והוא יכול לקבל ממנה בכל מדרגה שיהיה, ולכן בכל שאלה בחיים ובכל נסיבה שאדם נמצא בה, ישנה תשובה לדרך שהאדם ילך בתורה עצמה. התורה הזו אינה יכולה לשכון מחוץ למחנה, אלא חייבת להיות במרכז כדי להשפיע כל הזמן לכל חלקי עם ישראל.

על החפץ חיים עצמו מסופר שבאחד מביקוריו אצל הרופא שאלו הרופא: "אנשים כמוני איך יזכו לחיי העוה"ב?". ענה לו הכהן הגדול זיע"א: כתוב בפרשת בראשית "ועץ החיים בתוך הגן", ותרגם המתרגם "באמצעיתא דגנא". ולכאורה אינו מובן למה התורה מדגישה בתוך הגן באמצעו, ומה משנה לנו אם העץ נמצא באמצע הגן או בקצהו? אלא מרמז לנו הכתוב שעץ החיים [התורה, כמ"ש "עץ חיים היא למחזיקים בה"] הוא באמצע, והגישה אליו הוא מכל צד. אל לנו לחשוב כי רק דרך אחת מובילה לעץ החיים. כל אדם בין אם עיסוקו בתורה או בכל דבר אחר, ביכולתו להגיע לעץ החיים. כמו שנאמר "בכל דרכך דעהו והוא יישר אורחותיך", כל אדם שהוא סר מרע ועושה טוב, משאו ומתנו באמונה עם הבריות ומשתדל במצוות ותורה כפי כוחו, יכול לזכות לעץ החיים.

כאשר יחנו כן יסעו (ב' – ז') (סיפורי צדיקים גליון מ')

הרה"ק ה"דברי חיים" מצאנו זיע"א היה נוהג במידת הכנסת אורחים עד כדי מסירות נפש, ותמיד הורה לגבאים שידאגו לאורחים, יגישו לפנייהם ארוחות ויסדרו להם מיטה ללון ביתו.

פעם אחת פגש הרה"ק מצאנו בביתו אורח חדש שהגיע זה עתה, פנה אליו בברכת "שלום עליכם" ושאל: האם הגבאים כבר טיפלו בך כראוי? האם הוגשה לפניך ארוחה דשנה? התרגש האורח מפנייתו החמה של הצדיק אליו וענה: באתי לכאן כדי להתעלות ברוחניות אצל הרבי, אין דעתי נתונה לאכילה ושתייה, האומנם? שאל ה"דברי חיים" אלא שגם הנשמה המצויה באדם באה לעולם הזה לא לשם אכילה ושתייה חלילה, אלא להתענג על ה' בקיום מצוותיו ולימוד התורה, אולם גם הנשמה, אם אין מאכילים אותה היא עלולה לעזוב את מקום משכנה.

אין רוחניות ללא גשמיות.

"ויעשו בני-ישראל ככל אשר ציוה ה' את משה כן חנו לדגליהם וכן נסעו" (ב, לד)

בבית-הכנסת של רבי זלמן סורוצקין התעורר ויכוח בין אחד המתפללים ובין הגבאים. אותו יהודי סבר שראוי לו לשבת במקום מכובד מזה שהועידו לו הגבאים. אמר רבי זלמן: "התורה מספרת כי בסדרי המסעות והחניות של בני-ישראל 'ויעשו בני-ישראל ככל אשר ציוה ה' את משה', כן חנו לדגליהם וכן נסעו'. הם לא רבו מי ילך בראש ומי בסוף, אלא עשו כפי שהורו להם". כך צריך לנהוג גם בבית-הכנסת. יש לקבל באהבה וברצון את החלטות הממונים על שיבוץ המקומות, וכבר אמרו חז"ל 'לא מקומו של אדם מכבדו, אלא אדם מכבד את מקומו'."

חניה ונסיעה

חסיד צעיר וקרוב משפחתו של האדמו"ר בעל 'אמרי אמת' מגור נהג להרבות בנסיעות אליו, והדבר היה למורת רוחה של רעייתו, שנשארה לבדה בבית. אביה תמך בה והתרעם על חתנו, שנוטש את אשתו לבדה.

כתב החסיד לרבי על ההתנגדות של משפחתו לנסיעות אליו, אך ציין שלדעתו תוספת יראת-השמים שהוא מקבל אצל הרבי מכריעה את הפגיעה בשלום הבית שנוצרת על-ידי הנסיעות.

השיב לו האדמו"ר במכתב כי לא ייסע בלי רשות רעייתו ולא יריב עם בני משפחתו. ובאשר לטענתו כי הוא מקבל יראת שמים אצל הרבי – על כך ציטט הרבי את הפסוק "כאשר יחנו כן ייסעו" – אפשר להתחזק ביראת שמים במקום החנייה כבמקום הנסיעה.

לא סופר אותך (גד שכטמן)

אחד משכניו של רבי אברהם אבן עזרא היה כומר חשוב, באחד הימים ראה האבן עזרא שהכומר עצוב ומדוכא. ניגש אליו ושאלו: "מדוע נפלו פניך?", ענה לו הכומר: "לא תוכל לעזור לי בכך". הפציר בו האבן עזרא ושכנעו עד שנודע לו פשר הדבר. המלך שאל את הכומר שלוש שאלות וציווה אותו שילך לביתו ואל ישוב בלי תשובה. ובתוך שלושה ימים אם לא יענה - יהרגנו המלך.

אמר לו רבי אברהם: "אל דאגה, אני אלך במקומך ואענה כל מה שהמלך ירצה לדעת. רק תן לי את בגדיך ואתה קח את בגדיי והכול יהיה בסדר. במידה והמלך לא יהיה מרוצה - הוא יהרוג אותי. רק דבר אחד אבקש, אני כרגע טרוד בשמירת הביצים של תרנגולותיי אם תבטיח לי שתשב על חבית הביצים אלך למלך בלב שקט". הכומר הסכים ורבי אברהם פנה לארמון המלך ביום השלישי כשכובע הכמרים מכסה את עיניו וזקנו יורד לו על פי מידותיו.

המלך שאל שאלה ראשונה: "איפה נמצא א-לוקים יותר, במזרח או במערב, בצפון או בדרום?". רבי אברהם ביקש נר דולק וקיבל, ופנה למלך: "אדוני המלך, לאיזה כיוון מאיר הנר יותר - למזרח למערב לצפון או לדרום?". המלך נהנה מהתשובה המחוכמת והמשיך הלאה.

שאלה שנייה. "כמה אני שווה?", הוציא האבן עזרא מטבע מקומי מכיסו ואמר: "זה מה שאתה שווה!". שאל המלך: "מדוע החלטת שזה שווה?", ענה האבן עזרא: "כי דמותך חקוקה עליו, סימן שזה השווי שלך" ... המלך הסכים ופנה לקשה שבשאלות -

"מה אני חושב כעת בלבי?". והאבן עזרא ענה בחיוך: "אתה סבור שהכומר הוא העומד לפניך ואיך זה שלא ידעת שהוא כל כך חכם, אבל האמת היא שאני (וכאן הסיר רבי

אברהם את הברדס מראשו) הוא הניצב לפניך. רצונך לדעת היכן הכומר? בוא עמי". והמלך ראה את הכומר המהולל דוגר על חבית ביצים לחרפת הכנסייה...

פרשת במדבר עוסקת בחלקה הגדול בספירת עם ישראל. הגמרא (יומא כב:) מצטטת פסוק מהנביא הושע: "והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא ייספר". לכאורה ישנה סתירה בפסוק עצמו, כשכתוב שמספר בני ישראל כחול הים - משמע יש להם מספר, וכשכתוב אשר לא ימד ולא ייספר - משמע הם לא ניתנים לספירה. מתרצת הגמרא "כאן בעושין רצונו של מקום, כאן באין עושין רצונו של מקום".

על מנת לפרש את הדברים נזקקים אנו למשלו הקולע, כתמיד, של רבי יעקב מדובנא: שני נערים סחו בעושרם של הוריהם. הראשון טען: "אבי עשיר יותר מאביך, כשהצצתי לכספת בביתנו ראיתי חבילות עבות של דולרים ארוזים בגומייה מגוהצים מהבנק. לא, לא של \$5 ולא של \$10. שטרות של \$100 נחים בשלווה ליום סגריר".

שמע השני וחייך: "אין ספק שאביך אדם עשיר, השאלה כאן היא רק מי יותר עשיר. ובכן, הסכת ושמע למה שאספר לך כעת. אצל אבי ה'יקר' אין דולרים מזומנים בכספת, אותם הוא מניח בארון במקום נסתר. בכספת עצמה שוכנות אגרות חוב שכל אחת מהן היא על סך \$20,000... הכספות של הורינו זהות, הכמות של הניירות בהן - זהה גם היא. אבל בעוד שאצל אביך יש כמה עשרות אלפי דולרים, חמישה ניירות ערך של אבי עוברות את כל תכולת הכספת בביתכם".

כך מסביר רבי יעקב - המגיד מדובנא את תשובת הגמרא לסתירה בדברי הפסוק: כשבני ישראל לא מתנהגים כרצון ה' יש להם מספר מוגבל ומדויק, נניח שכל אחד שווה, כאדם, סכום X - זה הסכום שצריכים להכפיל פר - ראש. אבל כשבני ישראל עובדים את ה' בתורה, תפילה, גמילות חסד וכו' אז אין להם מספר! לכל אחד יש סכום משתנה בשווי ה"מניה" שלו. גם אם תספור ראשים - לא תוכל לדעת כמה שווה כל אחד לעצמו.

כל אחד מאתנו הוא בעצם מניה נסחרת בבורסה הא-לוקית, הוא יכול לעמוד על השווי המינימאלי שבו הוא נברא, ואם ירצה יוכל להרבות בתורה ובמעשים טובים על מנת להרבות את מחיר המניה שלו לאין שיעור. וכפי שאמר האבן עזרא למלך: אתה שווה כפי המטבע שעליו אתה חקוק, כך ערכו של האדם נקבע לפי המעשים שעליהם הוא חתום.

לספור כדי לאהוב (הרב יעקב גלויברמן)

בפרשת 'במדבר' מופיע הציווי לערוך 'מפקד אוכלוסין' לבני-ישראל. נשאלת השאלה, הרי הקדוש ברוך הוא, יודע בדיוק את מניין כולם, מבלי למנות אותם. אם כן למה לו המפקד הזה?

אלא, שמפקד האוכלוסין, מבטא עבורנו את האהבה והחיבה של הקדוש ברוך הוא לעם ישראל. במפקד, אין שום התייחסות למהותו של האדם ולתכונותיו וכאשר שופטים את האנשים לא לפי תכונותיהם האישיות, אלא בגלל היותו 'אדם'. או אז, אין באמת הבדל בין איש לרעהו. גם האדם הפשוט וגם האדם החכם ביותר נמנים כאחד. משום כך ציווה הקדוש ברוך הוא לפקוד את עם-ישראל, כדי להדגיש שאהבתו אלינו אינה מותנית או תלויה בדבר, אלא היא נעוצה בעצם מהותו הפנימית, כך שאין הבדל 'בין אדם לאדם' בעם ישראל. בדומה לכך עניין השראת השכינה בישראל, שהיא דווקא על-ידי מניין של אנשים יהודים בחדא מחתא. או כאשר אנו מבקשים להשלים מניין, גם האדם הפשוט ביותר ישלים את העשרה הנדרשים למניין, ובלעדיו. גם אם יהיו שם תשעה צדיקים גדולים, לא יוכלו להתפלל במניין ללא העשירי.

מסופר על החוזה מלובלין ששח לחסידיו: "צדיק אינו צריך לאהוב את עצמו ובעל התשובה צריך לשנוא את עצמו, אך את הזולת – כולם צריכים לאהוב".

חד וחלק: פירוד הלבבות בעולם הזה, מפריד עולמות גם לעולם הבא.

בול של סיפור

אולם בית המשפט באוסלו, בירת נורבגיה, היה מלא מפה לפה לקראת הדיון המכריע במשפט שהסעיר את קהיליית אספני הבולים בכל רחבי אירופה. על הפרק עמד גורלו של 'אוסף בולי הציפורים' המפורסם, והשופט עמד לקבוע למי שייך האוסף יקר הערך: האם להנריק האמסון, אספן הבולים הקשיש - או לז'אן סמואל, איש עסקים צעיר וממולח, שטען בכל תוקף כי רכש את האוסף בכסף מלא מהאספן הקשיש.

הנריק האמסון היה מוכר וידוע לכל מי שהתעניין בבולים ובאיסופם. דמותו הצנומה והכפופה נראתה בכל תערוכות הבולים החשובות, הוא היה מתכתב עם אספנים מקצועיים בכל העולם, והיה תורם מהידע הרחב שלו בענייני בולים לכל פונה בסבר פנים יפות. גאוותו הגדולה של הנריק הקשיש הייתה על אוסף בולי הציפורים שלו, שכלל בולים מכל רחבי העולם, אשר עוסקים בציפורים. בגלל מספרם העצום של הבולים, אספנים רבים מתרכזים בנושא אחד או בכמה נושאים, ואוספים כל בול אפשרי שהופיע באותו נושא.

הנריק האמסון אסף כבר שנים רבות בולים בנושא הציפורים. רבים מהבולים באוסף שלו היו אכן נדירים ויחידים במינם, והשווי הכספי של האוסף הוערך בין 5.1 ל-2 מיליון דולר! המשפט נמשך זמן רב, כשאיש העסקים הצעיר מספק לבית המשפט הוכחות וראיות למכביר, ומציג מסמכים המוכיחים שהאספן הזקן מכר לו את האוסף בתקופה שבה היה זקוק לכסף באופן נואש. הנריק האמסון, לעומת זאת, טען כי מעולם לא מכר את האוסף, וכי איש העסקים הערמומי טווה סביבו רשת של קורים משפטיים מתוחכמים, אבל הוא איש זקן וחלש, ואין לו כוח או כסף להתמודד מול איש העסקים שרואה רק דולרים לנגד עיניו.

עתה הגיע הדיון האחרון, שבו היה השופט אמור לפסוק את הדין, והמתח באולם הלך וגבר. הדיון היה אמור להיות קצר, אבל אז הפתיע השופט את כל הנוכחים, כשביקש להעלות את איש העסקים הצעיר לדוכן העדים.

עורכי הדין של איש העסקים ביקשו הפסקה להתייעצות, והשופט נענה לבקשתם. במשך רבע השעה של ההפסקה עברו עורכי הדין עם איש העסקים על כל המסמכים, כל הראיות וכל העדויות, כדי שלא ייכשל בלשונו ויידע לענות על כל שאלה. בסופו של דבר הסתיימה ההפסקה, והשופט חזר לאולם בית המשפט.

מר ז'אן סמואלס, פתח השופט ושאל, כמה בולים כולל אוסף בולי הציפורים? איש העסקים התבלבל. לשאלה כזו הוא לא ציפה. לא היה לו שמץ של מושג כמה בולים האוסף כולל – רק כמה כסף הוא שווה. הוא אימץ את מחשבתו וניסה להיזכר, עד שלבסוף אמר: בסביבות אלפיים בולים, כבוד השופט. ומאלו ארצות הבולים? שאל השופט, כולם מנורבגיה, או שיש גם מארצות נוספות? "יש... יש מכל מיני ארצות", ניחש איש העסקים את התשובה שנראתה לו הכי הגיונית באותו רגע. והיכן נמצאים הבולים? הוסיף השופט לשאול. "א... ה... א... ה..." מלמל איש העסקים, נדמה לי ש...האוסף נמצא עכשיו בכספת בית המשפט. "תודה רבה לך", אמר השופט.

ועכשיו אבקש להזמין לעדות את מר הנריק האמסון. האספן הקשיש צעד לאיטו בין ספסלי בית המשפט לעבר דוכן העדים. כמה בולים יש באוסף בולי הציפורים? שאל אותו השופט. ובכן, יש לי שלושת-אלפים ארבע-מאות עשרים-ושישה בולים, אדוני, השיב הנריק האמסון. מאלו ארצות מגיעים הבולים? שאל השופט. ובכן, אדוני, 262 בולים הם מנורבגיה, עוד 5151 הם מכל אירופה, 951 בולים אמריקנים, והשאר ממדינות שונות, שאם כבוד השופט רוצה, אני יכול לפרט אותן. "לא, אין צורך", אמר השופט. 'ספר רק לבית המשפט היכן הבולים מוחזקים?' "או, זה עניין שלם, אדוני השופט", אמר האספן הקשיש. "את הבולים היקרים ביותר, שאותם אני מחזיק באלבום הירוק, אני שומר בתוך כספת קטנה שפעם קניתי במכירה של יד שנייה. את שאר הבולים היקרים אני מחזיק בתוך אלבומים מיוחדים מתוצרת צרפת, שכיום כבר לא מייצרים אותם, ורק בחנויות מיוחדות של אספנים ניתן עוד להשיג אותם. שאר הבולים, של נושאים אחרים חוץ מציפורים או בולים כפולים שמיועדים להחלפה וכדומה, מסודרים אצלי בחדר מיוחד בתוך ארונות עם מדפים, ואני יודע איפה נמצא כל בול ובול ויכול לשלוף אותו תוך רגע.

האספן הזקן היה מוכן לספר עוד שעה ארוכה על האוסף האהוב שלו, אבל השופט הודה לו על עדותו והכריז כי עתה הוא ניגש לפסק הדין. בדקות האחרונות שמע בית המשפט שני אנשים הטוענים כי אוסף בולי הציפורים שייך להם. האחד כלל לא יודע מה מכיל האוסף, היכן הוא מוחזק וכיצד מטפלים בבולים היקרים. השני מכיר כל בול ובול בפני עצמו, והוא חי את האוסף בכל נשימה ונשימה. למרות כל הראיות המשפטיות שהביא ז'אן סמואלס, אני קובע בזאת כי האוסף שייך להנריק האמסון. מי שמכיר כך את האוסף שלו, אוהב כל בול ויודע את ההיסטוריה הפרטית של כל אחד – אין לי ספק שמעולם לא

מכר את האוסף לשום אדם אחר. הנריק האמסון היה מעדיף לרעוב ללחם ולרעוד מקור, אך מעולם לא היה מוכר את האוסף האהוב שלו, שהוא נשמת אפו.

אז מה הקשר של הסיפור לפרשת במדבר? פשוט מאוד: בפרשה שלנו הקב"ה מונה את בני ישראל, והתורה מפרטת ברמת דיוק גבוהה כמה יהודים מנה כל שבט ושבט משבטי ישראל. בפרשה גם כתוב היכן היה כל שבט ושבט ממוקם סביב המשכן, ואיפה חיו הכוהנים והלוויים. כי בעיני הקב"ה כל יהודי ויהודי הוא בן יקר ואהוב. לא מדובר כאן על מסה של אנשים שכוללים בערך כך וכך, אלא באנשים שכל אחד מהם יקר וחביב, ולכן הם נספרים אחד אחד. ולא מדובר רק בבני ישראל שהלכו במדבר, אלא כך זה בכל הדורות. אשר על כן, גם אתה, קורא יקר, אתה בן יחיד לקב"ה, בן אהוב וחשוב, שהקב"ה מצפה שתדבק בו ותהיה ראוי לאהבתו

"ואלה תולדות אהרן ומשה... ואלה שמות בני אהרן" (ג, א-ב) (עמוד החסד)

אינו מזכיר אלא בני אהרן ונקראו תולדות משה, לפי שלמדן תורה, מלמד שכל המלמד את בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו (רש"י).

הרב אברהם קלמנוביץ ז"ל, היה ראש ישיבה ידוע באמריקה, וסיפרו בו, כי היה זה החפץ חיים שדחף אותו למעשה המבורך של פתיחת ישיבה. והנימוק שהיה בפי החפץ חיים לרב קלמנוביץ: אם תשב ותלמד לבדך, כמה תספיק ללמוד בימי חייך? תלמד עשר פעמים ש"ס, או עשרים פעמים. אבל אם תפתח ישיבה, יהיו לך אלף פעמים ש"ס, כי אין שום אפשרות להספיק לעשות בחיים מצוות כה רבות כמו מי שמזכה את הרבים! משל למה הדבר דומה – הוסיף ואמר לו החפץ חיים – לסנדלר, כמה זוגות נעלים מסוגל הסנדלר לייצר בשבוע? אבל אם בא מישהו ופותח בית חרושת לנעלים, הריהו מייצר בשבוע אחד מה שהסנדלר לא מספיק לייצר בכמה וכמה שנים. כך הדבר, אם מישהו פותח ישיבה, אזי הוא מזכה את הרבים, מקים עולה של תורה ומעמיד תלמידים הרבה, והש"ס נלמד עשרות ומאות פעמים, ומכל זה גדולות ורבות הן הזכויות של מקים הישיבה...! (שאל אביך ויגדך).

בשנת תרפ"ג בזמן שהותו של החפץ חיים בעיר ווינה כדי להשתתף בכנסיה הגדולה הראשונה של "אגודת ישראל" התאכסן בבית הנכבד ר' עקיבא שרייבר. כרגיל צבאו על הבית אנשים רבים שאדיר היה חפצם לראות את רבנו ורק יחידי סגולה זכו להיכנס פנימה. פנה אז לבעל האכסניה עסקן מפורסם של היהדות באנגליה בבקשה שטוחה לאפשר לו את הכניסה לאולם בו נמצא החפץ חיים לרגעים ספורים בלבד, כי דבר חשוב הוא רוצה לשאול וכל עתידו תלוי בזה. נענה בעל האכסניה לבקשתו כי העריך אותו ואת מעשיו הכבדים, הושיבו על יד השולחן שעליו סעד החפץ חיים והבטיח לו להציג אותו לפניו מיד לאחר ברכת המזון. באמצע הסעודה החל רבינו לומר את הפרק "מזמור לדוד ד' רועי לא אחסר", כדרכו בקודש בזמן הסעודה. סיים את הפסוק האחרון של הפרק: "אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי", פנה אל האורח הנ"ל (שרבינו לא הכירו) וביאר את הפסוק

כדלהלן": פליאה עצומה היא על דוד מלך ישראל כיצד הוא אומר, שטוב וחסד ירדפוהו, הייתכן ששני הדברים הטובים האלה יהפכו לרודפים, הלא כבוד וחוסר המה הרודפים ויורדים לחיי האדם, אבל טוב וחסד? אתמהה? שמע מינה, שלפעמים נדמה לו לאדם שעסקי הטוב והחסד נעשים כרודפים ויורדים לחייו, גוזלים את זמנו היקר לו, מפריעים בעסקיו וגורמים לו הפסדים, משביתים את שלום הבית וכו'. והיצר מפתהו להזניח את מעשי הטוב והחסד. מה יש לו אדם לעשות אז. וכאן מייעץ נעים זמירות ישראל, שמע בני, אפילו אם לפי דעתך הטוב והחסד רודפים אותך באמת, אל תעזבם, אלא התפלל לה' ש"אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי", רק "רודפים" כאלה ולא אחרים ח"ו כי ישנם רודפים הרבה יותר גרועים. מרודפים של טוב וחסד לכן בוודאי לא יאונה לצדיק כל און, ורק יקוים בו "ושבתי בבית ה' לאורך ימים ...

איך שסיים רבינו את באורו על הפסוק הנ"ל, קם האורח נרגש ופנה אל בעל הבית בברכת פרידה ... בעל האכסניה הביע את תמיהתו בפני האורח שהתאמץ לקבל רשות כניסה לרבנו רק כדי לשאול אותו שאלת חיים חשובה, והנה לפתע אין לו כל צורך בשאלה זו? האורח ענה לו בבת צחוק כי החפץ חיים ענה לו ללא שאלה, ובטרם הרצה לפניו את דברי שאלתו קיבל תשובה כהלכה. הוא הסביר את דבריו: הוא הקים בעירו תלמוד תורה וקופת גמ"ח שהוא מנהלם בעצמו, המוסדות התפתחו יפה בע"ה, והעבודה בשני שטחים אלו גוזלת את זמנו. הוא נאלץ להזניח את עסקיו הפרטים והם סובלים... רעייתו החלה להציק לו ודורשת במפגיע שימסור את הנהלת המוסדות לאנשים אחרים. הוא עצמו אינו רוצה לעזוב את הטוב והחסד ומשום "שלום בית" הגיעו שניהם לכלל החלטה למסור את הכרעת העניין לרבנו החפץ חיים, וכאשר יגיד כן יקום. מכיוון ששמע עתה מפורש יוצא מפי כהן גדול כי אף אם "טוב וחסד" רודפים אחרי האדם באמת, ומפריעים לו בעסקיו הפרטיים, בכל זאת אל יזנחם וימשיך לעסוק בהם, הוא קיבל תשובה לשאלתו, שאלת החיים החשובה, וממהר לבשר לרעייתו את הכרעת רבנו החפץ חיים.

ובוודאי שעניין זה של זיכוי הרבים אינו רק עניין למבוגרים ואף הילדים כששומעים דבר תורה זה על שולחן שבת יש להם להתחזק בעניינם כגון להרבות נתינה בין אדם לחברו בסיוע בלימודים ובשיעורים ובחיזוק במעשים טובים שעל ידי חיזוקם מלמדים הם את סביבתם ומשפיעים באופן ישיר על אורח חיי חבריהם ונמצא שכרם במעשיהם.

וימת נדב ואביהוא...ובנים לא היו להם" (ג,ד) (שיר מעון)

אמרו חז"ל: הא היה להם בנים לא מתו (יבמות סד.). ולכאורה קשה, הלא במקומות אחרים נתנו חז"ל טעמים אחרים למיתת שני בני אהרן: א' על שהורו הלכה בפני משה רבם. ב' שתויי יין נכנסו. ג' שאמרו: מתי ימותו זקנים אלו ואנו ננהיג את הציבור. ואילו כאן נותנת התורה הטעם יען "ובנים לא היו להם"? וי"ל שבאמת הכול עולה בקנה אחד, כי כאשר מרגיש האב את גודל המרירות והצער כשבניו אינם מכבדים אותו, אז מכיר איך שהוא צריך לכבד את אבותיו, ואת רבותיו, וכל שכן את מלך מלכי המלכים הקב"ה. אבל נדב ואביהוא, יען "ובנים לא היו להם" לא הבינו את הצורך לכבד האבות, וכן את הרב,

ולכן נכשלו בחטאים אלה - כבוד אב, מורא רבם, ועל כולם, שנכנסו שתויי יין לעשות את העבודה במשכן, שנחשב זה כחטא נגד השי"ת.

...כל פקודי המחנות לצבאותם שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות (ג,לב)
(טל סייג)

הנה ברגיל ביום של האדם יש 12 שעות אור ביממה, כ- 365.25 ימים בשנה ותוחלת החיים המשווערת על פי תהילים (צ') ימי שנותינו בהם שבעים שנה הרי סך הכל $12 \times 365.25 \times 70 = 306810$ כערך מניין הפקודים שמנו בספר במדבר שנקרא בערך ס' ריבוא הרי שלכל שעה משעות האור בחייו של היהודי יש כבחינתה אחד מה-60 ריבוא של דור דעה, דור המדבר שעומד כנגדה לאורך כל ה-70 שנה של חיי האדם ועל ידי החיים הרגילים של האדם וכל מעשיו בשעות האלו מתקן דור המדבר ומשתלם שלמות חייו של האדם על פי דור יוצאי מצרים.

כשהמטוסים צוללים

צבאות המדינה האויבת התקדמו בצעדי ענק, הם התקרבו אל גבולות המדינה, ועדיין לא נורתה אף לא ירייה אחת, עוד לא עבר אפילו מטוס סיור אחד לבדוק את פריסת הכוחות המתקדמים. האויב היה משוכנע שמדובר בתרגיל הסחה מבריק, שאולי מכינים לו מלכודת, שאולי המדינה שאליה הוא מתקרב אינה כל כך חלשה כמו שנדמה, שאולי פתאום הם יגיחו מאחורי ההרים, יציצו מתוך האדמה ויהרגו בהם. 'המשיכו!' ניתנה הפקודה מהמטה העליון, שר המלחמה הורה לחצות את הגבולות ולהמשיך ישר אל עיר הבירה של המדינה הסמוכה. 'המודיעין שלנו מוסר שצבא המדינה אינו ערוך לקראתנו, שוררת שם איזושהי מהומה, הכול שלנו. קדימה! הם צעדו קדימה. טנקים, נגמשים, חיילים על משאיות, הם חצו את הגבול, וכלום לא קרה. הם חדרו אל תככי המדינה ועדיין לא נורתה אף לא ירייה אחת, כמה חיילים במדי ג' קיבלו את פניהם בזעם מרעישים במערוכים וסירים. אך מעבר לרעש המטריד הם לא נתקלו בשום הפרעה, הם כבשו את מחנות הצבא, השמידו את המטוסים, חדרו לבסיסים, ולקחו בשבי את כל חיילי המדינה והמפקדים. לא חלפה שעה קלה, וגם עיר הבירה הייתה בידיהם. תחקיר שנערך אחר כך גילה את הסיבה. איך נפלה מדינה שלמה בלי אף ירייה אחת. פשוט מאוד, החיילים החליטו שנמאס להם מהחלוקה השרירותית של החיילות השונים. חיל הים, חיל השריון, חיל האוויר, חיל רגלים, חיל מודיעין, ועוד ועוד. ובין לילה התפזרו המחלקות כולם. הצוללנים שנמאס להם לראות תמנונים ושוניות אלמוגים התלבשו על בסיס חיל האוויר והתיישבו במטוסי הקרב ובמסוקים. השריונאים שנמאס להם מהטנקים הצפופים, פנו לספינות ונושאות המטוסים וביקשו להתרענן במרחבים. חיילי חיל הים שנמאס להם לשרת רחוק מהבית עברו לבסיסים הקרובים וביקשו להפוך לטבחים. ואילו הטבחים התאגדו ופנו להגן על הגבולות. אנשי חיל המודיעין בחרו להחליף את להקות הזמר הצבאיות ולהקות הבידור. והזמרים והבדרנים פנו לחיל ההנדסה וניסו להרכיב גשרים ומעברים לשעת חרום. התוצאה הייתה כמה חיילים במדי ג' שקיבלו את פני האויב במערוכים וסירים. ככה זה

כשטבחים מוצבים בגבול. המלחמה הייתה אבודה מראש. המטוסים צללו במקום להמריא, הטנקים לא הצליחו להתקדם אף לא מילימטר אחד, אף אחד לא ידע איך להתניע אותם, החובבנים שישבו בחיל המודיעין לא הצליחו לעקוב אחרי מטוסי הסיור שצילמו בכלל את שטחי המדבר הריקים. והמרגלים היו עסוקים בשירה בציבור במקום לאסוף אינפורמציה. לא פלא שהם הפסידו במערכה. כי לכל אדם תפקיד, ולכל אדם מטרה, וכל אחד צריך למלא את המשימה המתאימה עבורה.

רבבות יצאו ממצרים, המוני אנשים, למעלה משני מיליון נפש יצאו אל המדבר. הצפוי הוא, מהומה, בלבול, חוסר סדר. אבל לא, סדר מופתי שורר במחנה ישראל, על פי ציווי הבורא: 'וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר. אִישׁ עַל דִּגְלוֹ בְּאַתֶּת לְבֵית אֲבֹתָם יִחַנו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנֶּגֶד, סָבִיב לְאַהֲל מוֹעֵד יִחַנו'. העם כולו מאוחד סביב משכן ה', הוא הבסיס - לב העם, וכל שבט ושבט ממוקם ביחס למשכן במקום מיוחד השמור לו על פי ציווי ה'. המיקום אינו אקראי, אם נבחר יהודה לשבת במזרח הרי זה מפני שמשם תזרח השמש המאירה לעולם, ומבני יהודה יצאו המלכים שינהיגו את ישראל. וכן כולם על דרך זו, כל שבט לפי כבודו ולפי ייעודו הפנימי. [ראה באריכות בביאור הרמב"ן לפרשה זו].

גם דגל היה לכל שבט, לא היה זה סמל טריטוריאלי בלבד, הצורה והצבעים שעל הדגל התאימו בדיוק לאופיים ולייעודם של בני השבט, ובכך הוכר כל אחד בכבודו הראוי לו, כיחיד שיש לו ייחודיות, ובכך הוכרה שלמות העם. טבעו של צבא שהוא מסודר, מאורגן, פלוגות, חטיבות, יחידות, אוגדות. לכל אגף מפקד נפרד, תפקידים ייחודיים לכל אחד, אין מערבים בין התחומים, כך בנוי צבא. כך בנוי עם. כך בנוי עם ישראל. לכל אדם התפקיד שלו, לכל אחד הייחודיות שלו, כל אחד ממלא את ייעודו.

אם ניחן בחכמה ותבונה יעסוק בתורה ויגיע להוראה, אם יש לו ממון ויכולת ירבה בגמילות חסדים, יש לו קול נעים וערב ייחנה את הציבור מגורו בתפילתו וזמירותיו. אל לאיש להתקנא בזולתו, על כל אחד לדעת את מקומו ולא לערב בין התפקידים. רק בכך נגשים את ייעודו, ובכך נסייע באמת לשלמות העם, עם ה'.

"כל פקודי הלוים ... שנים ועשרים אלף". (ט"ז ג) ' (פאר משולם)

איש חסיד היה גר בעיר סלקא ושמו ר' פישל. הייתה לו עגלה טובה להובלת משאות, ממנה התפרנס בכבוד. פעם החסידים שכרוהו שייקח אותם לזידיטשוב, לחג השבועות, להסתופף בצל קודשו של הצדיק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב, שהיה גדול בתורה ובחסידות, ידע על פה ש"ס ושו"ע.

בשנה ההיא ארע ערב החג להיות בשבת קודש פרשת במדבר. ר' פישל נתן מטבע הגון לגבאי כדי שיכבדוהו בעליה, והוסיף ואמר שלא אכפת לו, אפילו שיעלוהו לתורה שלא משבעה קרואים, באחת ההוספות העיקר לעלות לתורה אצל הצדיק. העלוהו לתורה, באחת ההוספות. רבי יצחק אייזיק היה בעצמו בעל הקורא, וכשהגיע לפסוק המסיים

"בשנים ועשרים אלף", הפסיק לקרוא, עשה תנועה קטנה בראש ואמר נו': תסתיים לו הפרשה פה 'ר' פישל בירך ובזה נגמרה עלייתו בכי טוב.

והנה הפלא ופלא את שארע לר' פישל בשנה ההיא. אחרי חג השבועות, כשחזר לביתו החל לעסוק במסחר והצליח מאד עד. חג השבועות הבא הרוויח בדיוק עשרים ושנים אלף זהובים! מני אז החל מזלו לעלות מעלה מעלה בעשירות, ויהי לו מקנה רב ועושר גדול כל חייו. ומנהגו מאז לנסוע לזידיטשוב בכל שנה ושנה לחג השבועות. אך בפעמים אלו כמו נגיד ועשיר - היו קוראים אותו 'הנגיד המפורסם, החסיד ר' פישל מסלקא'.

"קח את הלוויים תחת כל בכור (ג מה) (מעין השבוע)

שאל הגאון רבי יהודה אלבז זצ"ל מספרו שבמרוקו: הן הקדוש ברוך הוא, קורא הדורות מראש, ידע שהבכורות יחטאו, והעבודה תעבור לשבט לוי - ומדוע לא בחר בשבט לוי מראש, מדוע בחר בבכורות והדיחם? ותירץ, שהיא הנותנת! ביקש הקדוש ברוך הוא להשריש בליבנו את הידיעה, שהחטא מרחיק את האדם מבוראו ונועל בפניו את דלתות ההתקרבות. ואף אם היה מקורב ואהוב, נדחה חלילה מחמת חטאו! ידע זאת, ויתרחק מחטא כמפני מכוות אש ומוקש נורא!

התורה כמתנה

הגאון ר' שמחה וסרמן (בנו של הרה"ג רבי אלחנן הי"ד) שאל: בעת העלייה לתורה צריך לברך. לאחר קריאת התורה שוב צריך לברך. למה צריך לברך פעמיים, האם אין בזה סתם "נידנוד"? ומסביר: אם מקבלים מתנה ארוזה בנייר עטיפה יפה, אומרים לנותן תודה רבה. למה אומרים תודה, אולי בפנים יש דבר שאני כלל לא צריך? אלא אומרים תודה, על תשומת הלב, כי אם נותן המתנה נתן מתנה, הוא ודאי אוהב את מי שנתן לו את המתנה. לאחר שפותחים את העטיפה ורואים שם דבר טוב ורצוי, אומרים שוב תודה. התודה הראשונה הייתה על תשומת הלב, על האהבה, ועכשיו התודה היא על המתנה עצמה. כך לגבי הברכה של העולה לתורה: כאשר ניגשים לפי הזמנתו של הגבאי, לבימה, ורואים שמונח שם ספר התורה, למרות שעוד לא יודעים מה כתוב בפנים, מה תוכן המתנה, אומרים תודה על עצם קבלת המתנה ועל האהבה שבנתינתה. לכן מברכים: "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו". אבל לאחר שקראו בתורה ונוכחו לראות את תוכן המתנה, כמה היא נפלאה ויקרה, אומרים תודה אחרת: "אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו". "כעת התודה היא על התוכן. ולפי זה יוסברו דברי בעל ה"אור החיים" הקדוש: זה שקבלנו את התורה עוד לפני שידענו מה כתוב בה - מוכיח את אהבת ה' אלינו.

אל תכריתו את שבט משפחות הקהתי במדבר (ד' י"ח) (סיפורי צדיקים, עלון 154)

פעם באו פרנסי העיר לאניק להתדיין עם רב העיר בפני הרה"ק רבי שלום מבעלזא זיע"א, הרב טען כי אין הוא יכול להתקיים מהקצבה הזעומה של הקהל, והפרנסים טענו שיש לו די צרכו ולא עוד, אלא שגם אומרים שיש לו חסכוניות. אמר להם הרבי: עכשיו

התיישב לי מאמר תמוה במדרש, על הפסוק "אל תכריתו את שבט משפחות הקהתי" נאמר במדרש (תנחומא כ"כ) זש"ה "אל תגזול דל כי דל הוא ואל תדכא עני בשער", ולכאורה מה הקשר בין שני הפסוקים? אלא בדרך כלל צרה עינם של הבריות בלויים המתפרנסים מכספי הציבור, ורוצים תמיד לגזול דלותם ולהוכיח שיש להם כסף סמוי, ואין צריכים להחזיק בהם. לפיכך הזהירה התורה "אל תכריתו (אוכל מפי) שבט הקהתי ואל תדכאו עני בשער בכל מיני השערות שיש לו ממון בסתר.

שאלות ותשובות לחידון פרשת במדבר

1. בפרשה זו נערך מפקד של בני ישראל. היכן עוד נמנים בני ישראל בחומש במדבר?

בפרשת פנחס, בשנה האחרונה ל-40 שנות הנדודים במדבר, נערך מפקד נוסף של בני ישראל (במדבר כו א).

2. שמו הפרטי של מי מנשיאי השבטים זהה לשמו של נשיא מתקופת בית שני?

שמו הפרטי של גמליאל בן פדהצור, נשיא שבט מנשה (במדבר א י), זהה לשמו של רבן גמליאל נשיא ישראל ומגדולי החכמים בימי בית שני.

3. על אילו שני אנשים נאמר במפורש בפרשתנו שלא היו להם בנים?

התורה אומרת שלבניו הראשונים של אהרון, נדב ואביהו, לא היו בנים משלהם (במדבר ג ד).

4. איזה נשיא שבט הוא גיסו של אהרון הכהן?

נחשון בן עמינדב, נשיא שבט יהודה, היה גיסו של אהרון. אהרון היה נשוי לאלישבע, אחותו של נחשון (שמות ו כג).

5. מיהם שני האנשים שהתורה מציינת בפירוש בפרשתנו שהם בכורים?

ראובן, בנו של יעקב (במדבר א כ), ונדב בנו של אהרון (במדבר ג ב) היו בכורים.

6. מיהם שני האנשים שמותם מוזכר בפרשה זו?

בפרשה זו מוזכרת מיתתם של נדב ואביהו (במדבר ג ד).

7. איזו מבין 10 המכות מוזכרת בפרשתנו?

מותם של המצרים במכת בכורות מוזכר לעניין מצוות פדיון בכורות (במדבר ג יג).

8. מי מקרוביו של משה נקרא בשם זהה לשמה של עיר עתיקה בישראל?

בבמדבר ג יט מוזכר שמו של חברון, דודו של משה (אחיו של עמרם אבי משה), ששמו זהה לעיר העתיקה והמוכרת אשר בה נקברו האבות (בראשית כג יט).

9. שמו של איזה בעל-חיים "מסתורי" מוזכר שש פעמים בפרשה זו?

לפני שהיו מעבירים את המשכן ממקום למקום, היו מכסים רבים מכלי המשכן בעורות תחש (במדבר ד ו, ח, יא, יב, יד). זהותה של חיה זו אינה ברורה (ר' רש"י שמות כה ה).

10. שמותיהם של אילו חמישה בני משפחה אחת מתחילים באותה אות?

שמותיהם של חמישה מבני משפחתו של אהרון מתחילים באות אלף: אהרון, אשתו אלישבע ושלושת בניהם – אביהוא, אלעזר ואיתמר.

חידון א'ב" לפרשת במדבר

שאלות החידון

- א. נְשִׂיא שְׁבֻט זְבוּלוֹן
- ב. אֲבִידֹן בֶּן גִּדְעֹנִי הָיָה נְשִׂיא שְׁבֻט _____
- ג. נְשִׂיא שְׁבֻט מְנַשֶּׁה
- ד. אֲחִיעֶזֶר בֶּן עֲמִישַׁדִּי הוּא נְשִׂיא שְׁבֻט _____
- ה. נְמָנוּ
- ו. וְסִיִּים
- ז. 57400 אִישׁ – מִנֵּן מִטָּה _____
- ח. אֶחָד מִבְּנֵי קֹהֶת
- ט. "דָּגְלוֹ" בְּאֶרְמִית
- י. מִמֶּנּוּ יָצְאוּ שְׁנֵי שְׁבֻטִים
- כ. אֶת הַבְּכוֹרוֹת הָעוֹדְפִים עַל הַלְוִיִּים פָּדוּ בְּ _____
- ל. הַשְּׁבֻט שֶׁלֹא שָׁבַע בְּתַפְקִידֵי הַצָּבָא הָרְגִילִים וְגַם לֹא נִכְלַל בְּמִסְפַּר יוֹצְאֵי הַצָּבָא שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
- מ. מִחֲלֵי וּמוֹשֵׁי הֵם מְשֻׁפָּחוֹת בְּנֵי _____
- נ. נְשִׂיא שְׁבֻט יְהוּדָה
- ס. הַמִּפְקֵד שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה בְּמִדְבָּר _____

- ע. אין יוצא צבא פחות מגיל _____
- פ. נשיא שבט אשר
- צ. נשיא בית אב למשפחות מררי
- ק. עמרם ויצהר, חברון ועזיאל היו בנים של _____
- ר. נשיאי השבטים נקראו _____
- ש. נשיא לבני שמעון
- ת. משפחות בני קהת חנו על ירך המשכן _____

התשובות לחידון

- א. אליאב בן חלן
- ב. בנימין
- ג. גמליאל בן פדהצור
- ד. דן
- ה. התפקדו
- ו. וכלה
- ז. זבולון
- ח. חברון
- ט. טקסיה
- י. יוסף
- כ. כסף
- ל. לוי
- מ. מררי
- נ. נחשון בן עמינדב
- ס. סיני
- ע. עשרים
- פ. פגעיאל בן עכרון
- צ. צוריאל בן אבחיל
- ק. קהת
- ר. ראשי אלפי ישראל
- ש. שלומיאל בן צורישדי
- ת. תימנה

